LUND UNIVERSITY

Arbetsmarknad i förändring – En analys av regionala branschförändringar över tid och dess betydelse för framtida arbetsmiljöarbete

Östh, John; Niedomysl, Thomas; Amcoff, Jan; Ander, Love; Hedberg, Sebastian

2011

Link to publication

Citation for published version (APA):
Östh, J., Niedomysl, T., Amcoff, J., Ander, L., & Hedberg, S. (2011). *Arbetsmarknad i förändring – En analys av regionala branschförändringar över tid och dess betydelse för framtida arbetsmiljöarbete*. Arbetsmiljöverket.

Total number of authors:
5

General rights
Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.
• Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
• You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
• You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: https://creativecommons.org/licenses/

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

ARBETSMILJÖ VERKET

Arbetsmarknad i förändring

– en analys av regionala branschförändringar över tid och dess betydelse för framtida arbetsmiljöarbete

Kunskapsöversikt

Rapport 2011:12

Kunskapsöversikt

Arbetsmarknad i förändring

– en analys av regionala branschförändringar över tid och dess betydelse för framtida arbetsmiljöarbete

Författare:
John Östh,
Thomas Niedomysl,
Jan Amcoff,
Love Ander
Sebastian Hedberg

Samtliga vid Kulturgeografiska institutionen, Uppsala universitet

Rapport 2011:12

ISSN 1650-3171

Förord

Arbetsmiljöverket har fått i uppdrag av regeringen att informera och sprida kunskap om områden av betydelse för arbetsmiljön. Under kommande år publiceras därför ett flertal kunskapsöversikter där välrenommerade forskare sammanfattat kunskapsläget inom ett antal teman. Manuskripten har granskats av externa bedömare och behandlats vid respektive lärosäte.

Rapporterna finns kostnadsfritt tillgängliga på Arbetsmiljöverkets webbplats. Där finns även material från seminarieserien som Arbetsmiljöverket arrangerar i samband med rapporternas publicering.

Den arbetsgrupp vid Arbetsmiljöverket som har initierat och organiserat framtagandet av översikterna har inletts av professor Jan Ottosson och övertagits av omvärlds-analytiker Magnus Falk. Vi vill även tacka övriga kollegor vid Arbetsmiljöverket som varit behjälpliga i arbetet med rapporterna.

De åsikter som uttrycks i denna rapport är författarnas egna och speglar inte nödvändigtvis Arbetsmiljöverkets uppfattning.

Magnus Falk, fil.dr.

Innehållsförteckning

1. Inledning **4**

2. Data **5**

Tid och plats 5

Databas och variabler 6

Hälsorelaterade variabler 7

Arbetsrelaterade variabler 8

Demografiska variabler 9

Geografiska variabler 10

3. Sveriges arbetstagare i tid och rum **11**

Den svenska arbetsmarknaden 11

Pendlingsresor 20

4. Svenska branscher i tid och rum **25**

Branschernas geografiska fördelning 25

Demografi, socioekonomi och arbetsmarknad 27

Företags och arbetsplatsers storlek över tid 27

Pendlingsmönster i olika branscher 29

5. Arbete och ohälsa **31**

6. Tillfälligt arbete och arbete med osäker statistik **39**

Den informella sektorn 39

Gäst- och säsongsarbete i Sverige 40

Svenskars arbete utomlands 41

Feriejobb 42

7. Sammanfattande diskussion **45**

Referenser **47**

Appendix: branschundergruppstabeller **48**

Appendix: Regressioner **55**

1. Inledning

Svensk arbetsmarknad har genomgått stora förändringar under de gångna 20 åren. En förändring som är allmänt känd är förskjutningen inom svensk arbetsmarknad från tillverkningsindustri till servicenäringar, där arbetskraften inom tillverkningsindustrin minskat från omkring 20 % 1993 till under 15 % 2008. Mindre känt är att den svenska arbetsmarknaden också förändrats avsevärt vad gäller den arbetande befolkningens demografi, utbildning och geografi. Sådana förändringar har stor betydelse inte bara för arbetsmarknaden utan även för samhällsutvecklingen i stort. Allt fler flyttar till Sveriges storstadsregioner och arbetstillfällena följer samma urbaniseringstrend. Koncentrationen av människor till befolkningstäta regioner ökar också möjligheterna till att matcha utbud och efterfråga på en mer varierad servicemarknad. Samtidigt har det svenska samhället i allt större utsträckning kommit att globaliseras med en ökande andel utländska arbetstagare i Sverige och en ökande andel svenska arbetstagare i utlandet som några konsekvenser. Att den svenska arbetsmarknaden har förändrats och fortsätter förändras demografiskt, geografiskt, utbildningsmässigt samt även bransch- och sektorssmässigt får konsekvenser för hur, var och med vad människor arbetar. En naturlig följd av denna förändring är att också människors arbetsmiljöer förändras. I denna rapport tecknas den svenska arbetsmarknadens förändring dels på nationell nivå dels på bransch- och regional nivå och med ett särskilt fokus på vad dessa förändringar kan innebära för arbetsmiljön. Avsikten är att analysera hur omfattande förändringen för olika grupper på arbetsmarknaden varit över tid och hur framtiden för respektive grupp sannolikt kommer att te sig.

Tonvikten i rapporten ligger i att statistiskt och kartografiskt beskriva den förändrade arbetsmarknaden och av samma anledning är rapporten rik på illustrationer, tabeller och inte minst kartor. I rapportens sammanfattande diskussion förs resultaten samman till en prognos om den framtida svenska arbetsmarknaden.

Rapporten är uppbyggd på följande sätt. Den inleds med ett kapitel där data-material och val av tid och geografi specificeras. Därefter följer fyra empiriska kapitel som beskriver arbetsmarknadens förändring på nationell nivå, arbetsmarknadens förändring på branschnivå, bransch- och regionvariationer i ohälsa och slutligen också en beskrivning av arbetsmarknaden för de arbetsmarknadsgrupper som av olika skäl inte kan studeras med hjälp av reguljära arbetsmarknadsrelaterade databaser. Rapporten avslutas med en sammanfattande diskussion där rapportresultaten sammanfattas och en bild av den framtida svenska arbetsmarknaden tecknas. I anslutning till rapporten bifogas även ett tabellappendix samt en kart- och statistik-bilaga om svenska branschers demografiska, socioekonomiska och geografiska utveckling över tid.

2. Data

Under denna rubrik motiveras dels val av undersökningsperioder i detta arbete i dels de geografiska indelningar som används i rapportens olika delar. Vidare introduceras de variabler och den databas som används i olika analyser i rapporten.

Tid och plats

I denna rapport används huvudsakligen två specifika år, 1993 och 2008, för att beskriva arbetsmarknadsläget ”då” och ”nu”. Valet av år hör samman med flera av varandra oberoende faktorer, men syftar till att ge en jämförbar bild av arbetsmarknaden vid två olika tidpunkter. En begränsning i sammanhanget är tillgången på data där arbetsmarknadsförändring med stor detaljrikedom och tät periodicitet kan studeras från tidigt 90-tal[1]. Detta faktum bestämmer de tidsmässiga yttre ramarna för en studie av arbetsmarknadens förändring, men de tidsmässiga yttre ramarna utgör inte ideala jämförelseår av konjunkturmässiga skäl. Under tidigt 90-tal befann sig Sverige i en mycket stark högkonjunktur medan det svenska konjunkturläget från och med hösten 2008 fram till idag har präglats av den globala finanskrisen. Däremellan har Sveriges ekonomi upplevt två ekonomiska kriser. Några år in på 90-talet drabbades den svenska ekonomin av den så kallade bankkrisen och vid millennieskiftet inföll den så kallade dot.com-krisen. Stora skillnader på den svenska arbetsmarknaden uppkom framförallt i anslutning till bankkrisen, då främst tillverkningsindustrin kom att minska sin personalstyrka. Den förändringsbild av den svenska arbetsmarknaden som vi kommer att teckna i denna rapport tar inte sin utgångspunkt i tiden före bankkrisen. Detta dels eftersom konsekvenserna för den svenska arbetsmarknaden är relativt väl kända, dels för att perioden 1993–2008 relativt väl tecknar en period av svensk ekonomi som står under global konkurrens. Genom att välja att jämföra data från hösten 1993 med hösten 2008 gör vi oss inte heller skyldiga till att jämföra perioder med starkt olika konjunkturer. Detta eftersom ekonomin långsamt hade börjat återhämta sig under hösten 1993 medan effekterna av den globala krisen 2008 ännu inte kommit att drabba den svenska arbetsmarknaden i sin fulla omfattning.

I studier av den svenska arbetsmarknaden är det vanligt att administrativa indelningar i län eller kommun används för att illustrera regionala skillnader. Administrativa indelningar är dock sällan goda indikatorer på hur arbetsmarknaden är uppdelad geografisk, och vi kommer i denna rapport därför att använda oss av så kallade funktionella geografiska indelningar för att teckna regionala skillnader. I rapportens huvudtext används Sveriges kommuners och landstings (SKL) indelning av kommuner i kommungrupper (SKL, 2010). Indelningen kategoriserar kommuner bland annatutifrån befolkningsantal, geografiskt läge och ekonomisk aktivitet och består av tio olika typer av kommuner. I figur 1 nedan illustreras kommungruppernas geografiska spridning. I rapportens kartbilaga illustreras olika branschers geografiska spridning utifrån en mer detaljerad funktionell geografisk indelning. Tillväxtverket (dåvarande NUTEK) utvecklade 2005 en funktionell indelning av svenska kommuner utifrån regionala boende-, arbetsmarknads-, och pendlingsförhållanden. Indelningen grupperar Sveriges kommuner i 72 funktionella analysregioner (FA) inom vilka den regionala arbetskraften oftast både bor och arbetar (Tillväxtverket, 2005). Indelningen skiljer sig från den av SCB konstruerade LA-indelningen i det att FA-regionindelningen har som uppgift att beskriva funktionella arbetsmarknadsregioner

[1] Flera av SCBs databaser (t.ex. Louise och Lisa) har 1990 som ”startår”.

som är giltiga över längre tidsperioder. Av samma anledning används FA-regioner för att illustrera olika branschers geografiska mönster över perioden 1993–2008.

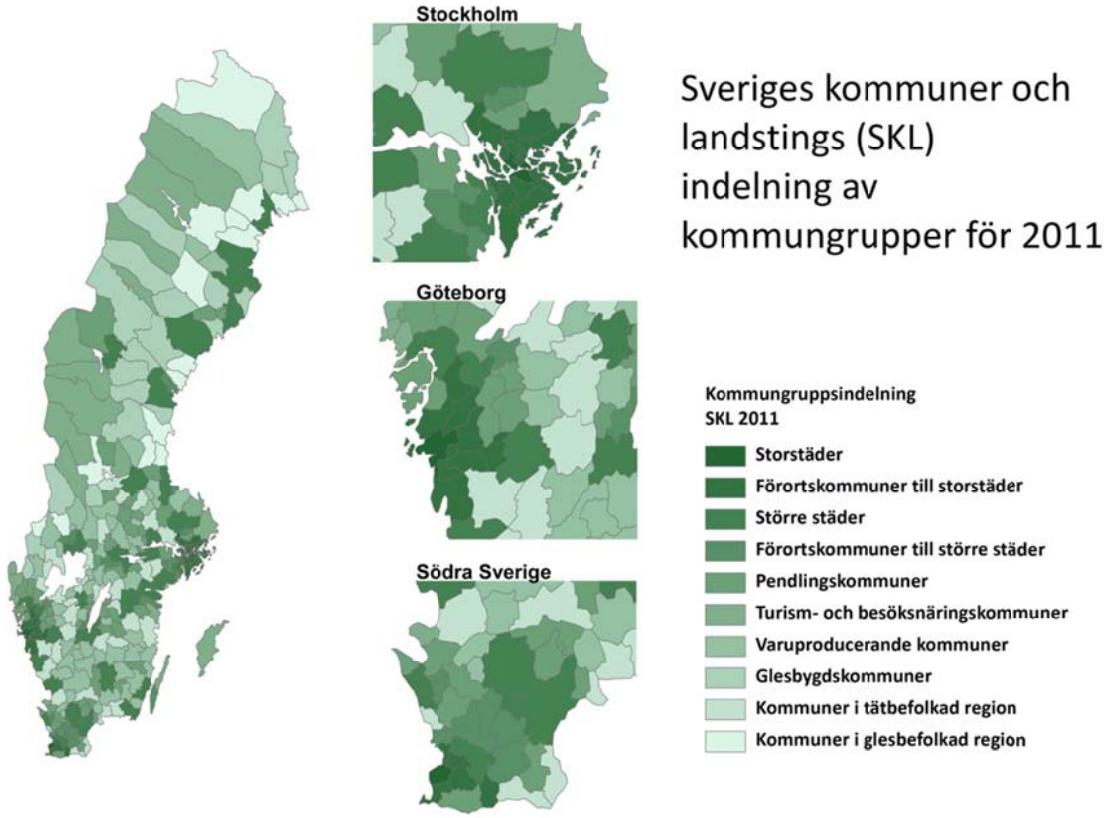

Figur 1 *Karta över Sveriges kommuners och landstings (SKL) kommungruppsindelning för 2011. Egen bearbetning.*

Databas och variabler

Vid Kulturgeografiska institutionen i Uppsala finns databasen PLACE. PLACE är skapad och levererad av SCB och består av registerdata för åren 1990 till och med 2008 (i skrivande stund). PLACE innehåller registeruppgifter kring samtliga i Sverige boende personer (inklusive utländska medborgare), företag, koncerner och arbetsplatser samt till individer och företag knutna fastigheter. Mängden variabler varierar beroende på år men cirka 150 olika variabler beskriver årligen

- 1. Individers socioekonomiska status, arbetsmarknadsstatus, demografiska status samt geografiska placering
- 2. Företags geografiska placering, bransch och arbetsställen
- 3. Detaljerade fastighetsbeskrivningar. Via statistiska kodnycklar kan uppgifter om företags placering kopplas till individegenskaper som i sin tur kan kopplas till fastigheter.

PLACE innehåller inga namn, adresser eller person/organisationsnummer som möjliggör identifiering av individer eller företag. Regler för databasens användande stipulerar också klart att inga studier som på något sätt kan röja individers eller

företags verkliga namn och egenskaper får förekomma. Resultat som redovisas i denna studie röjer inga person- eller företagsuppgifter. I de fåtal fall där vår redovisning av data riskerar röja känsliga uppgifter (branscher med ytterst få anställda, eller liknande) har posterna tagits bort från tabeller och/eller grafer.

Variablerna som används i denna studie kan klassificeras i fyra olika grupper: Hälsorelaterade variabler, arbetsrelaterade variabler, demografiska variabler och geografiska variabler. Nedan följer en kortare redovisning av de fyra olika variabelgrupperna och de variabler som ingår i respektive grupp.

Hälsorelaterade variabler

Via databasen kan vi relatera tre hälsorelaterade variabler till arbetsrelaterade individdata.

Som indikatorer på individers arbetsrelaterade hälsa används tre variabler:

1. Sjuk och rehabiliteringsersättning. Variabeln anger individens redovisade årliga ersättning som utbetalas i samband med sjukdom och/eller rehabilitering. Eftersom variabeln summerar individens ersättning så saknas uppgifter om sjukfrånvaro utan lön (karensdag). Variationer i korttidssjukskrivning kan därför inte studeras. På aggregerad nivå kan variabeln användas för att indikera branscher som är över- respektive underrepresenterade. Överrepresentation kan peka på branschspecifika (eller liknande indelningar) problem. Det är dock viktigt att poängtera att variation i sjukskrivningsfrekvens är beroende av flera faktorer som till exempel ålder och egenföretagande.
2. Aktivitetsersättning (tidigare förtidspension). Variabeln anger ett årligt ersättningsbelopp och omfattar individer med en arbetsförmåga varaktigt nedsatt med minst en fjärdedel. Ersättning utgår till de vars arbetsförmåga har minskat på grund av medicinska skäl varför variabeln därför inte kan användas för att detektera arbetssjukdoms- eller arbetsolycksfall. Variabeln kan dock användas för att indikera vilka branscher som är krävande fysiskt och/eller psykiskt eftersom förekomst av aktivitetsersättning varierar mellan branscher. Eftersom det är relativt vanligt att individer med aktivitetsersättning omplaceras till annan arbetsplats och eller arbetsgivare i samband med aktivitetsersättning, väljer vi att notera bransch- och arbetsplatstillhörighet året före första utbetalning. I undersökningen används förekomst av aktivitetsersättning, snarare än belopp, som hälsoindikator i en variabel kombinerad med livränta. Användning av förekomst i stället för belopp motiveras dels av att utbetalat belopp är kopplat inte bara till graden av nedsatt arbetsförmåga men även till tidigare inkomst, dels av att ersättningssystemet förändrats över tid, vilket sammantaget innebär att ersättningens storlek inte lämpar sig för jämförelser.
3. Livränta (yrkes-/arbetsskadelivränta). Variabeln anger årligt ersättningsbelopp och omfattar individer som skadats på arbetsplatsen eller på väg till eller från arbetet. Livränta ingår i arbetsskadeförsäkringen och omfattar samtliga anställda, egenföretagare och studerande som deltar i arbetsliknande undervisningsmoment till exempel praktik[2]. I undersökningen används förekomst av livränta, snarare än belopp, som hälsoindikator i en variabel kombinerad med aktivitetsersättning. Användning av förekomst snarare än belopp motiveras av att ersättningen delvis baseras på tidigare inkomst. Jämförelser baserade på ersättning riskerar därför att påverkas av skillnader i ersättningsnivåer mellan jämförda grupper.

[2] http://www.sweden.gov.se/sb/d/1950/a/12929.

Arbetsrelaterade variabler

Databasen har tillgång till flera olika arbetsmarknadsrelaterade variabler. I de fall variablerna rör arbetsplatser används uppgifter från SCBs årliga novembermätningar. Därmed minimeras risken för att ett arbetsställe kan räknas flera gånger[3]**.** I de fall variablerna rör individens arbetsmarknadsstatus används helårsuppgifter.

- **Företag**. Respektive företag (alla bolagsformer inkluderade) har en unik kod i databasen vilket gör det möjligt att bland annat beskriva antalet aktörer inom respektive bransch/geografisk enhet/tid.
- **Arbetsställe**. Varje enskilt arbetsställe kan identifieras i databasen. Detta innebär att arbetsplatsstorlek för olika branscher/geografiska enheter/tid kan bestämmas och jämföras.
- **SNI**. Svensk näringsgrensindelning (SNI) är en systematisering av företag i olika branschgrupper. Systematiseringen består av en hierarkiskt femsiffrig sifferkod där tiotusentalsvärdet (”Avdelningar”) grovt indelar näringar i ett fåtal huvudbranscher. Ju fler siffror som inkluderas desto finare kategoriseras näringarna. I denna studie används tvåsiffriga näringsgrensindelningar (”Huvudgrupper”) och femsiffriga näringsgrensindelningar (”Detaljgrupper”) (SCB, 2007). Näringsgrensindelningarna har reviderats vid flera olika tillfällen, dels för att bättre passa den svenska arbets-marknaden, dels för att bättre likna EUs näringsgrensindelning NACE (Eurostat, 2008). I PLACE anges företagens SNI-kod utifrån SNI1992, SNI2002 och SNI2007 beroende på vilket år som studeras. Klassificeringsmässigt finns det stora likheter mellan SNI1992 och SNI2002. Skillnaderna mellan SNI2007 och tidigare klassificeringar är dock betydande varför branschjämförelser över tid inte kan göras utan att justeringar av gruppindelningarna utförs. Hur justeringarna genomförs i denna studie beskrivs närmare i anslutning till redovisning av resultat.
- **Arbetslöshet**. Denna arbetslöshetsersättningsvariabel anger individens årliga summerade arbetslöshetsersättning. Eftersom endast de individer som arbetar i november månad finns med i beräkningsunderlaget i denna undersökning så kan denna variabel, med stor träffsäkerhet, beskriva i vilka branscher, geografier eller liknande som har kort tids erfarenhet av praktiker på den egna arbetsplatsen. Branscher med stor frekvens av arbetslösa individer kan också vara stressiga miljöer för arbetstagare.
- **Egenföretagare**. Individer som, oavsett bolagsform, har får sin största årliga inkomst från företagande listas som företagare i studien. Av olika skäl är företagare, i jämförelse med arbetstagare, mindre benägna att anmäla sjukfrånvaro och arbetar ofta fler timmar än arbetstagare. Att känna till andelen företagare i branscher eller regioner kan indikera om de gruppspecifika ohälsotalen är över- eller underdrivna.
- **Branschbytare**. Individer som under november månad året innan arbetat i en annan bransch (”detaljgrupp”) än den individen arbetar i under studerat år. Individer som byter bransch har per definition mindre branschspecifika erfarenheter än personer som varit verksamma i branschen under minst ett år. Graden av branscherfarenhet kan ha en inverkan på branschspecifik ohälsa.

[3] Största deklarerade inkomst för flera olika individer kan komma från en och samma arbetsplats under olika perioder under ett och samma år. Detta kan få som konsekvens att ett arbetstillfälle kan räknas som flera. Problemet undviks genom användning av novemberdata.

- **Nyanställd**. Individer som antingen är nya på arbetsmarknaden, har fått jobb efter längre tids (minst ett år) arbetslöshet eller som bytt arbetsgivare listas som nyanställda i vår studie. Kortare tids erfarenhet av företagets organisation, maskiner, praktiker osv. kan inverka på individens ohälsa.
- **Pendlingsavstånd**. Både hem- och arbetsplatskoordinater är kända för varje enskild arbetstagare. Detta möjliggör för beräkning av avståndet mellan hem och arbete[4]. Att känna till pendlingsavstånd är viktigt av flera orsaker, dels har pendlingsavstånden ökat över tid, dels inkluderas resor till och från arbetet i arbetsskadeförsäkringen.
- **Förvärvsersättning**. Variabeln innehåller individens årliga summerade bruttoinkomst från arbete, näringsverksamhet, samt de ersättningar som kan kopplas till individens ohälsa och föräldraskap.

Demografiska variabler

Via PLACE kan flera olika demografiska variabler kopplas till individ och därigenom även till olika demografiska profiler/mönster inom olika branscher. Nedan listas de demografiska variabler som används i denna studie:

- **Kön**. Arbetsmarknaden är starkt könsuppdelad och av samma anledning är det av centralt intresse att undersöka hur könsbalansen inom olika branscher, sektorer, m.m. varierar, och hur denna balans har ändrats över tid och i olika delar av landet.
- **Ålder**. Arbetstagarens ålder specificeras antingen som skalvariabel eller som kategorivariabel. Ålderskategorierna är uppdelade i tre grupper;
  1. etableringsfasen (åldrarna 19–25 år),
  2. den reproduktiva fasen (åldrarna 26–50 år) och
  3. den postreproduktiva fasen (åldrarna 51 år och äldre).
- **Etnisk bakgrund**. Etnicitet delas upp i tre undergrupper;
  1. de som är födda i Sverige av minst en Sverigefödd förälder,
  2. de som är födda i Sverige av utlandsfödda föräldrar (båda eller enda kända)
  3. de som är födda utomlands. Distinktionen har som syfte att klarlägga om arbetsmarknadens etniska branschsammansättning har förändrats över tid och eller i olika delar av landet.
- **Tid i Sverige**. Individer som invandrat till Sverige under de senaste fem åren (från respektive studerat år) klassificeras som nyligen anlända. Klassificeringen har till syfte att kartlägga om nyligen anlända invandrare, i större utsträckning än andra grupper, jobbar i specifika branscher.
- **Utbildningsnivå**. Tre utbildningsnivåer klassificeras;
  1. låg utbildningsnivå, vilket omfattar individer med högst grundskoleutbildning och som därigenom saknar yrkesspecifik utbildning
  2. individer med gymnasial utbildningsnivå
  3. Individer med postgymnasial utbildning (inkluderar KY-utbildningar).

[4] Pendlingsavstånd inkluderar alla avstånd mellan hem och arbete, även resor inom den egna kommunen.

Geografiska variabler

Geografiska variationer studeras med kommun som minsta element. Med utgångspunkt i kommunvariabeln kan flera olika typer av geografiska indelningar utföras. Nedan listas de geografiska variabler som används i undersökningen:

- Arbetsställekommun. Bestämmande för individers geografiska tillhörighet är deras arbetsplats kommuntillhörighet. Arbetsställekommun bestäms av individens arbets-plats under en av SCB definierad mätperiod i november respektive år.
- SKL-grupper (se beskrivning ovan).
- FA-region (se beskrivning ovan).

3. Sveriges arbetstagare i tid och rum

I denna del av rapporten presenteras den svenska arbetsmarknadens demografiska och socioekonomiska profil över tid. Tonvikten läggs vid att beskriva hur arbetsmarknadsdeltagandet har varierat över tid kopplat till ålder, kön, etnicitet och utbildning. Vidare studeras arbetskraftens fördelning i privat och offentlig sektor, grad av företagande, nyanställningar, branschbyten samt hur arbetspendlingen har utvecklats för olika grupper över tid. Rapportdelen innehåller två underrubriker ”Den svenska arbetsmarknaden” och ”Pendlingsresor”.

Den svenska arbetsmarknaden

För att kunna tolka den statistik som redovisas i denna rapport är det nödvändigt att först beskriva vilka individer som inkluderas i statistiken. Svensk offentlig statistik har under den studerade perioden gått från att beskriva arbetskraften som arbetande och arbetslösa/arbetssökande individer i åldrarna 16 till 64 år till att inkludera samtliga arbetande och arbetslösa/arbetssökande individer i åldrarna 15–74 år. Förändringen är en anpassning till internationell praxis (ILO).

Huvuddelen av dagens arbetskraft återfinns i de befolkningskohorter som gått ut gymnasiet och som är under 65 år. I denna rapport begränsas befolkningsurvalet (befolkning i arbetsför ålder) till att omfatta samtliga individer i åldrarna 19 till 64 år. Till arbetskraften räknas de individer som antingen arbetar eller är arbetslösa/arbetssökande. Övriga individer inom det studerade åldersspannet klassificeras som ”utanför”. I figur 2 nedan visas de tre gruppernas antalsfördelning under perioden 1993 till 2008.

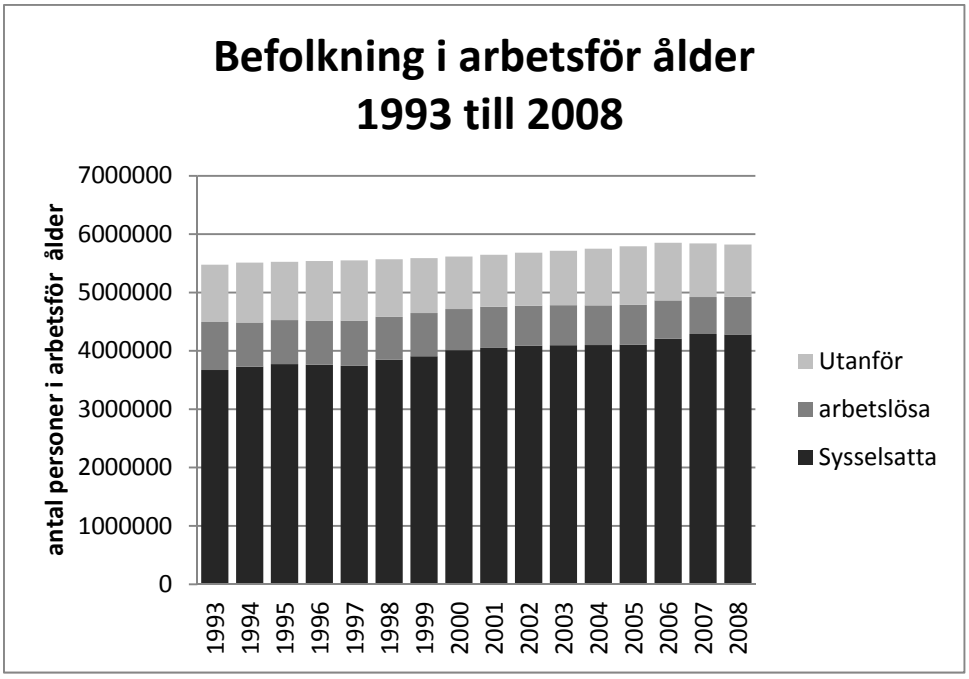

Figur 2 *Arbetsför befolkning i antal. Utveckling under perioden 1993 till 2008. Källa PLACE.*

Åldersfördelningen i den svenska arbetskraften varierar kraftigt över tid. Denna åldersvariation är naturlig och kan kopplas till babyboomer (och motsatt) tidigare under 1900-talet. I figur 3 nedan visas åldersfördelningar i arbetskraften under 1993 och 2008. Figuren är konstruerad så att summan av arbetskraften respektive år utgör 100 procent av arbetskraften. Mäns och kvinnors procentandel av arbetskraften representerar därför den andel män respektive kvinnor i olika åldrar utgör av den samlade arbetskraften. Figuren visar att det under 90-talet fanns två större befolkningskohorter (40-talisterna och 60-talisterna) som dominerade arbetsmarknaden. 2008 är det framförallt 60-talisterna som dominerar arbetsmarknaden. Andelen kvinnor är, bortsett från de riktigt unga, mindre än andelen män på arbetsmarknaden. Glappet mellan mäns och kvinnors arbetsdeltagande är som störst under de reproduktiva åldrarna oavsett studerat år. Detta är ett resultat som tydligt pekar på de skilda förhållanden som gäller för män och kvinnor under de reproduktiva åren.

Med utgångspunkt i den tydliga åldersmässiga variationen i arbetskraftens ålder kan också andra arbetsmarknadsegenskaper förstås mer korrekt. Sjuk- och rehabiliteringsersättningarnas frekvens och belopp, föräldraledighetsfrekvens och graden av ”vabbande”[5] över tid kan och bör ses ur ett demografiskt perspektiv. Där ska de årliga summerade beloppens variation i olika ersättningssystem inte enbart förstås som en effekt av en förändrad arbetsmarknad utan som en konsekvens av skilda demografiska förutsättningar på den svenska arbetsmarknaden.

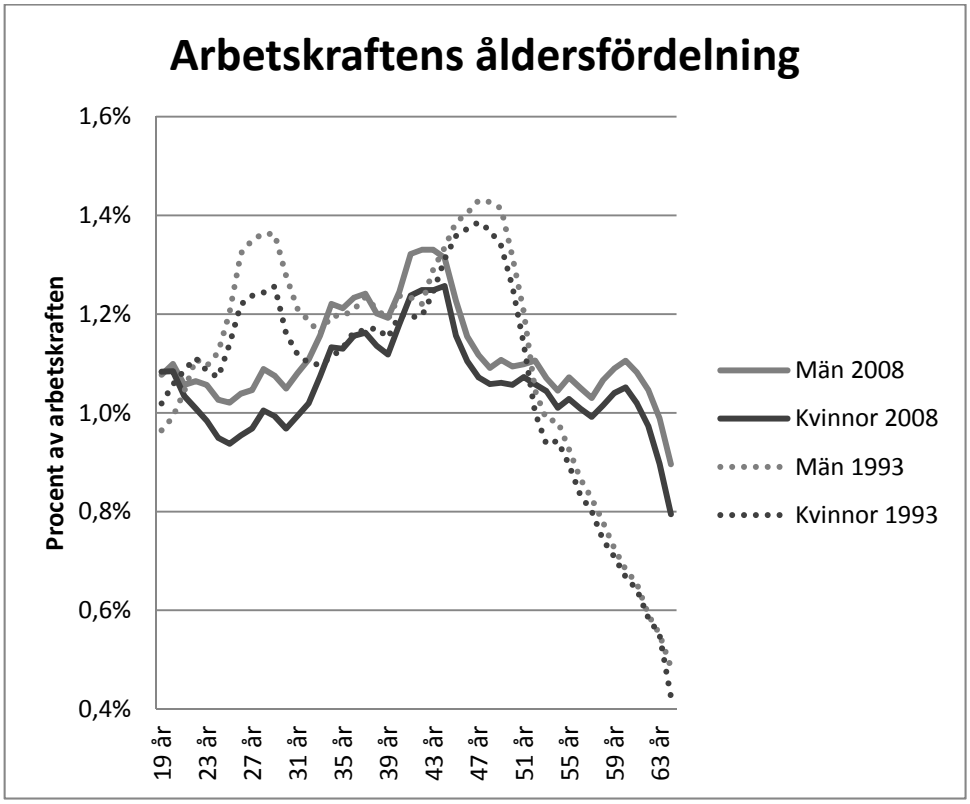

Figur 3 *Arbetskraftens köns- och åldersfördelning 1993 och 2008. Procentvärden illustrerar specifik köns- och åldersgrupps andel av det samlade antalet anställda respektive år. Källa: PLACE.*

[5] Vård av sjukt barn

Vid sidan av ålder och kön utgör även etnisk bakgrund en viktig faktor vid tolkning av variationer i arbetsmarknadsdeltagande. I figuren nedan illustreras dels hur stor andel av befolkningen i respektive åldersgrupp som är invandrad respektive född i Sverige av minst en svenskfödd förälder, dels hur stor andel av arbetsmarknadens samtliga jobb som har anställda från endera grupp i respektive ålder. Tabellen reproducerar det kända mönstret att de med svensk bakgrund generellt sett har lättare att finna jobb på arbetsmarknaden än invandrare. Nyheten i tabellen ligger i dess åskådliggörande av skillnaderna mellan de båda grupperna vid olika åldrar. Tabellresultatet visar att glappet mellan antalet invandrare och antalet anställda invandrare är störst i åldrarna 25–35 år. Glappet representerar på aggregerad nivå de skilda arbetsmarknadsvillkor som gäller för nyligen till relativt nyligen anlända invandrare, som i större utsträckning än tidigare kommer från utomeuropeiska länder.

Figuren visar inte staplar eller linje för gruppen ”andra generationens invandrare”. Gruppen, definierad som individer födda i Sverige av föräldrar födda utomlands, skiljer sig i avseende på arbetsmarknadsdeltagande endast marginellt från individer med svensk bakgrund. Gruppen är exkluderad från figuren av illustrationstekniska skäl.

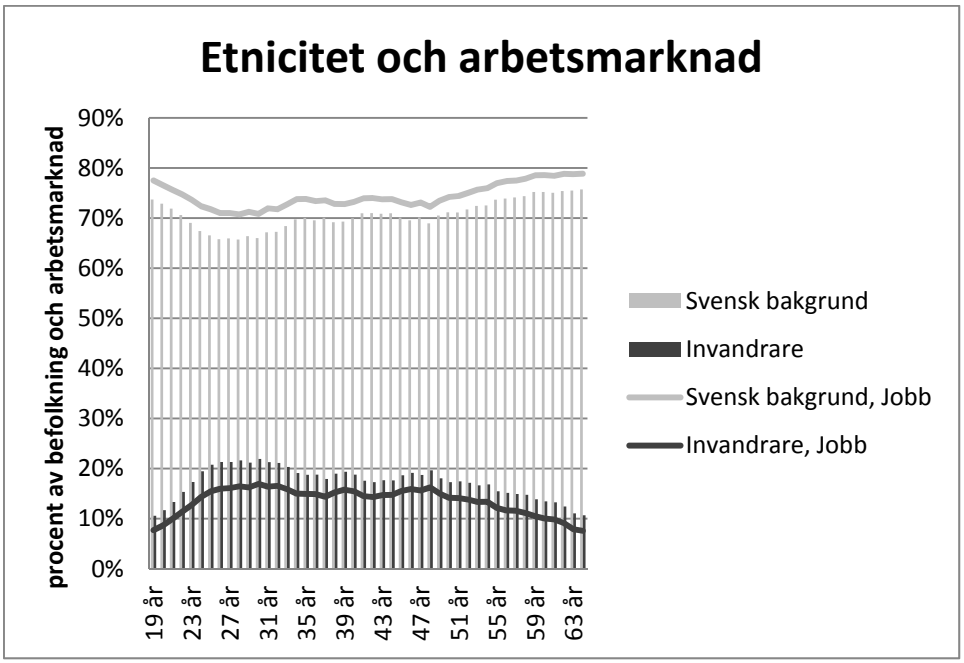

Figur 4 *Arbetskraftens etniska bakgrund och ålder 2008. Procentvärden i staplar illustrerar procent av befolkningen i respektive ålder. Linjevärdena representerar respektive grupps andel av det totala antalet arbetande individer i respektive ålder. Gruppen andra generationens invandrare är inte illustrerad i figuren, av samma skäl blir summan av de två populationernas procentvärden aldrig 100. Källa: PLACE.*

Inkomsterna mellan olika grupper på arbetsmarknaden varierar signifikant beroende på bland annat kön, ålder och bakgrund. I figuren nedan illustreras åldersskilda inkomstskillnader för män, kvinnor, arbetare med svensk bakgrund, invandrare och andra generationens invandrare. Beloppen, som visas på Y-axeln, representerar respektive grupps medianinkomst i kronor år 2008. Figuren visar att det finns tydliga inkomstskillnader mellan män och kvinnor och mellan invandrare och icke invandrare. Skillnaderna i inkomster mellan individer med svensk bakgrund och andra

generationens invandrare är dock marginella. Oavsett grupptillhörighet är det tydligt att individens ålder är en god indikator för inkomstnivån. I samtliga grupper ökar inkomsterna snabbt under etableringsfasen men under den reproduktiva fasen accentueras de skillnader som finns mellan könen, då mäns inkomstökning går snabbare än kvinnors. Den bakomliggande orsaken till denna skilda utveckling ligger framförallt i ökat deltidsarbete bland kvinnor. Kvinnors deltidsarbete kan kopplas till ansvarsfördelning för hem och familj.

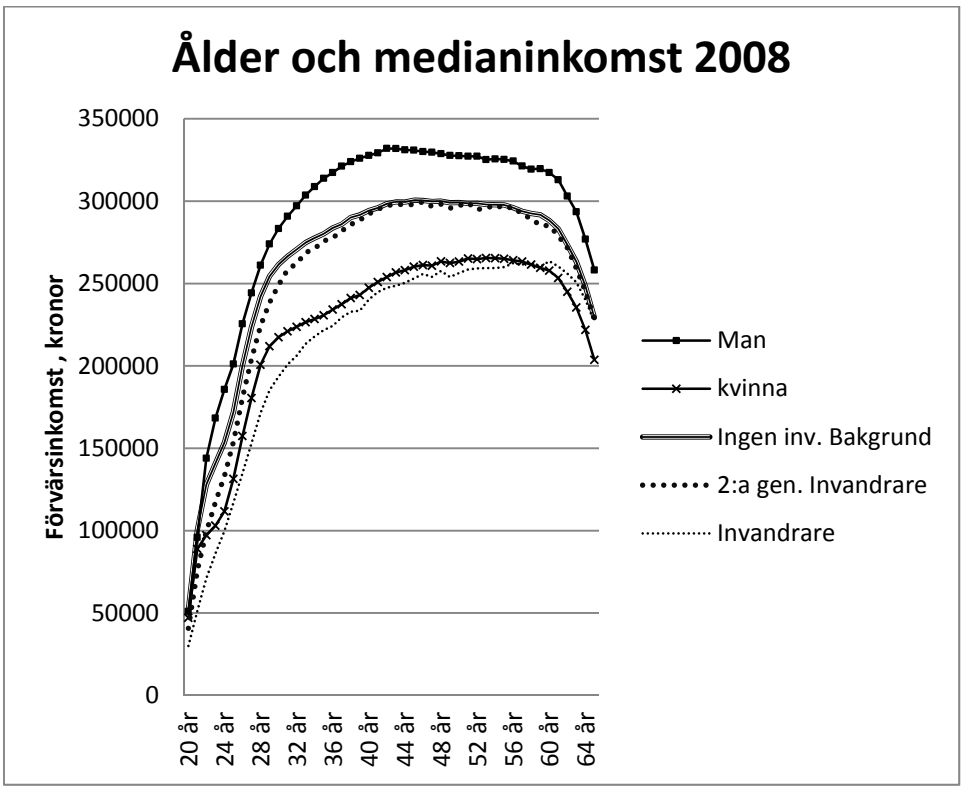

Figur 5 *Förvärvsinkomster (median) i kronor för olika grupper och ålder. Källa: PLACE.*

Den svenska arbetskraften har aldrig varit så högutbildad som den är idag och skillnaderna i utbildningsnivå mellan arbetstagarna 1993 och arbetstagarna 2008 är påtaglig. I figurerna nedan visas den utbildningsmässiga nivån i tre kategorier: lågutbildade, gymnasieutbildade och högutbildade för åldrarna 19–64 år. Det samlade antalet låg-, gymnasie- och högutbildade i varje ålder utgör 100 procent i figuren, oavsett åldersgruppens andel av den totala arbetsmarknaden. Detta för att enklare kunna jämföra utbildningsnivåer mellan olika åldrar men också över tid.

Under 1993 utgjorde de högutbildade en minoritet på arbetsmarknaden och de lågutbildade var numerärt sett dominerande bland framförallt de post-reproduktiva grupperna på arbetsmarknaden. Den ökande utbildningsnivån bland de yngre arbetstagarna återspeglar bland annat det ökande behovet av kunskap på arbetsmarknaden. Åren före 1993 var andelen lågutbildade högre bland framförallt de yngre, det minskade antalet lågutbildade yngre 1993 återspeglar bankkrisens effekter på ungas arbetsmarknadsmöjligheter.

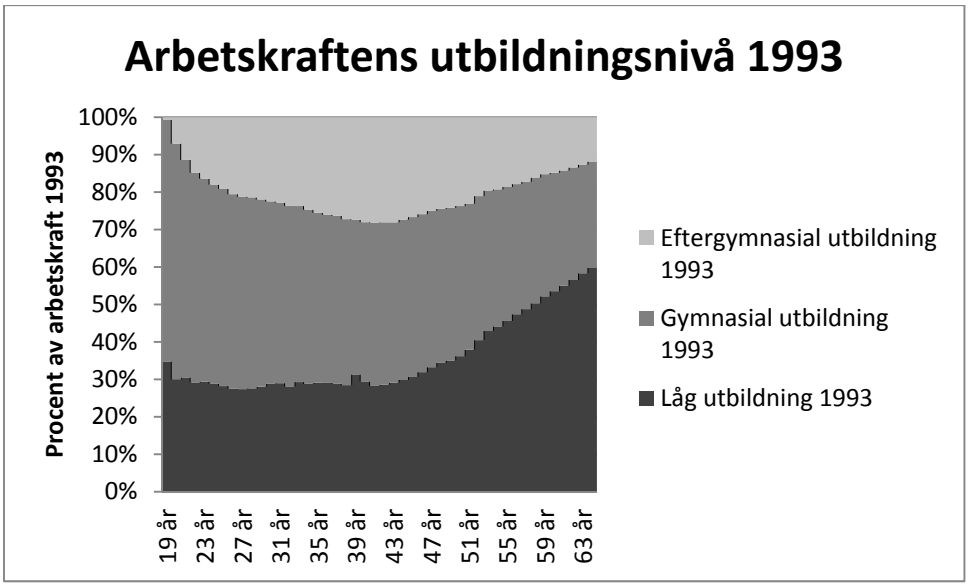

Figur 6 *Arbetskraftens utbildningsnivåer 1993. Källa: PLACE.*

Efterfrågan på högre utbildad arbetskraft är än mer accentuerad 2008 och nu har utbildningsnivåerna ökat betydligt även bland de äldre åldersgrupperna. Högutbildade (eftergymnasial utbildning) utgör 2008 den största gruppen av arbetstagare i åldrarna 25–35 år medan de lågutbildade utgör en liten och krympande del av arbetskraften.

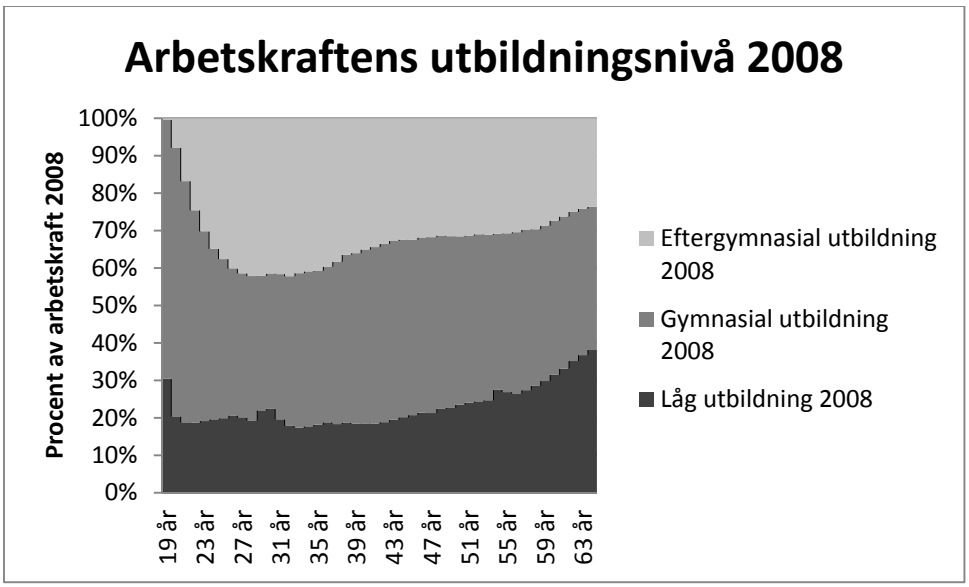

Figur 7 *Arbetskraftens utbildningsnivåer 2008. Källa: PLACE.*

Det finns även betydande åldersmässiga skillnader i antalet anställda i olika sektorer vid olika tidpunkter. I figuren nedan visas hur stor del av arbetskraften i olika åldrar som är verksamma i antingen offentlig eller privat sektor. De prickade linjerna visar andelsskillnaderna under 1993, medan de heldragna linjerna representerar 2008. Att notera är ålderskohorteffekterna och då speciellt för år 2008. Det är tydligt att den

offentliga sektorn, i större utsträckning än den privata, genomgår eller snart kommer att genomgå en generationsväxling. Vidare är det tydligt att ålderskohorten 30–45 år utgör en betydande del av den privata arbetsmarknaden 2008, medan motsvarande mönster inte går att finna i den offentliga sektorn. Linjerna visar också tydligt att den privata sektorn har större andel anställda 2008 jämfört med 1993. Det omvända sambandet gäller för den offentliga sektorn. Det finns olika orsaker till sektorernas utveckling, men av stor betydelse har privatiseringen av offentlig verksamhet inom framförallt vård och skola.

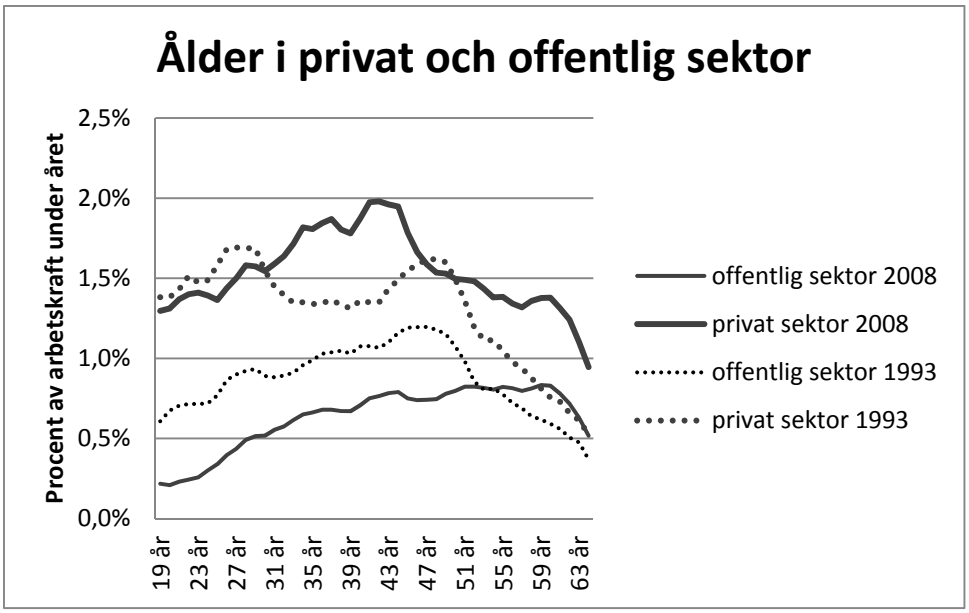

Figur 8 *Andel anställda i privat och offentlig sektor 1993 och 2008. Procentandelarna anger respektive ålders och sektors andel av den totala arbetskraften under respektive år. Källa: PLACE.*

Individers branschtillhörighet 1992, 1993 och 2007, 2008 används för att beskriva hur frekvent byte av bransch (på detaljnivå – den finaste branschindelningen) är. Resultatet, illustrerat i figuren nedan, visar att branschbyte avtar med ökad ålder oavsett studerat år. Bland de som var aktiva på arbetsmarknaden under de två näraliggande åren bytte 19-åringar bransch i fler än en tredjedel av fallen. Branschbytena minskar därefter kontinuerligt med ökad ålder med undantag för personer i post-reproduktiva åldrar under 1993, för vilka branschbyten ökar fram till pensionen. Det finns inga större skillnader i branschbytesfrekvensen mellan 1992/1993 och 2007/2008 med undantag för en smärre ökning i branschbyten i 25-årsåldern under 2007/2008. Denna effekt kan sannolikt kopplas till den ökande andelen postgymnasialt utbildade ungdomar som i samband med examination från universitet/högskola eller KY-utbildningar också byter bransch.

Ett snarlikt mönster framträder vid jämförelser av nyanställningsfrekvenser 1992/1993 och 2007/2008. Som nyanställd räknas samtliga arbetande som året innan antingen inte arbetade eller som arbetade för en annan arbetsgivare. Nyanställningsfrekvensen är betydligt högre bland ungdomar 1992/1993 jämfört med ungdomar 2007/2008. Anledningen är sannolikt den ökande andelen ungdomar i postgymnasiala utbildningar vilket minskar rörligheten mellan arbetsgivare under utbildningstiden. Nyanställningsandelen 2007/2008 närmar sig också motsvarande

andelar 1992/1993 kring 25-årsåldern, ett mönster som sannolikt kan kopplas till avslutade postgymnasiala studier.

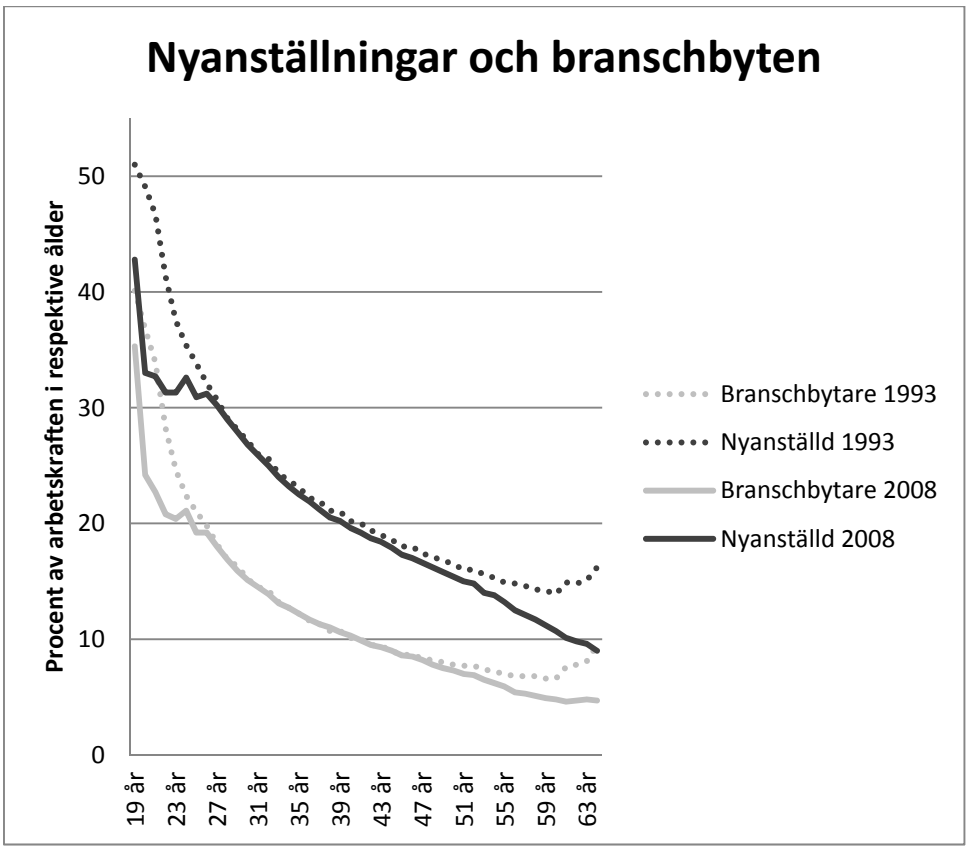

Figur 9 *Andelen nyanställningar och branschbyten i olika åldrar åren 1993 och 2008. Procentandelarna beskriver andelen nyanställningar och branschbyten i arbetskraften bland individer i samma ålder. Källa: PLACE.*

Att starta och driva företag är i betydande grad beroende av individernas ålder. I figuren nedan illustreras antal och andel företagare i respektive ålder åren 1993 och 2008. Andelsvärdena illustreras med kraftiga linjer och andelsvärden anges på vänster y-axel. Företagarantalen illustreras med smala linjer och antalsvärdena anges på höger y-axel.

Oavsett studerat år ökar andelen företagare med ålder, men ökningstakten är som mest accentuerad i åldrarna 55 och uppåt. Sett till det reella antalet företagare i olika åldrar är dock företagande mest frekvent i fyrtioårsåldern. Under 1993 minskar antalet företagare i äldre åldrar medan företagande 2008 är vanligt förekommande i åldrar över 40 år. Att andelssiffrorna ökar kraftigt för äldre grupper på arbetsmarknaden visar att företagare, till skillnad från arbetstagare, stannar kvar på arbetsmarknaden i större utsträckning då de blir äldre.

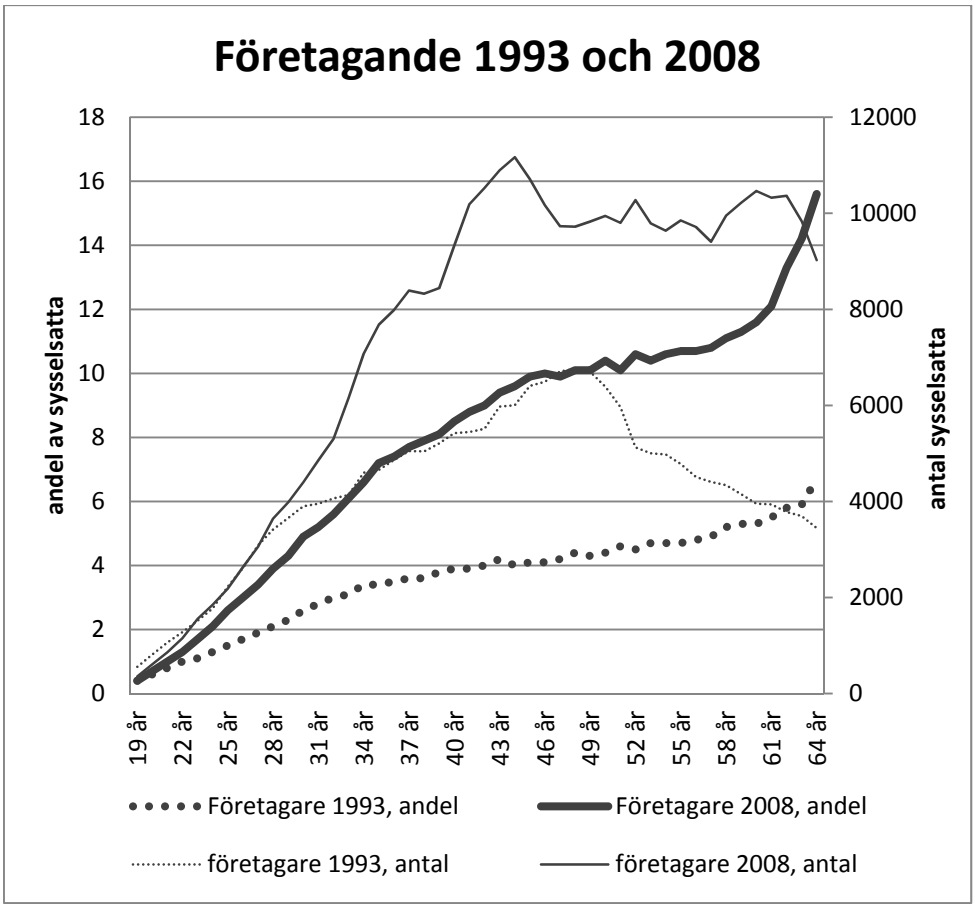

Figur 10 *Andel och antal företagare inom respektive åldersgrupp åren 1993 och 2008. Källa: PLACE.*

Sektorstillhörighet och grad av företagande varierar också geografiskt. I figuren nedan illustreras den andelsmässiga fördelningen av privat och offentliganställda i staplar och andelen företagare som linje. Stapel- och linjevärden representerar andelar av respektive regions totala arbetsstyrka. Figuren visar att anställningar i privata företag är särskilt vanliga i storstadsregionerna medan privatanställningar är betydligt mindre vanliga i glesbefolkade delar av landet. Noterbart är att andelen privatanställda i kommungruppen ”större städer” är lägre än i flertalet andra kommungrupper. Orsaken är den regionala koncentrationen av sjukvård, högre utbildning och regional administration till regionhuvudstäderna, vilka ofta placeras i kommungruppstypen ”större städer”.

Ett helt annat mönster framträder vid granskning av företagandets geografi. Sett till andel av arbetskraften i respektive region utgör företagarna en betydligt större andel av arbetskraften i glesbygdskommuner än vad de gör i kommungrupperna ”större städer” och ”Storstäder”. Detta är ett mönster som går tvärt emot mönstret som beskriver anställda i privata näringar. En viktig förklarande orsak är att företagande i glesbygdsregioner till stor utsträckning är fåmansföretag och att företagande i dessa regioner bara i mindre utsträckning ger upphov till anställning av arbetskraft.

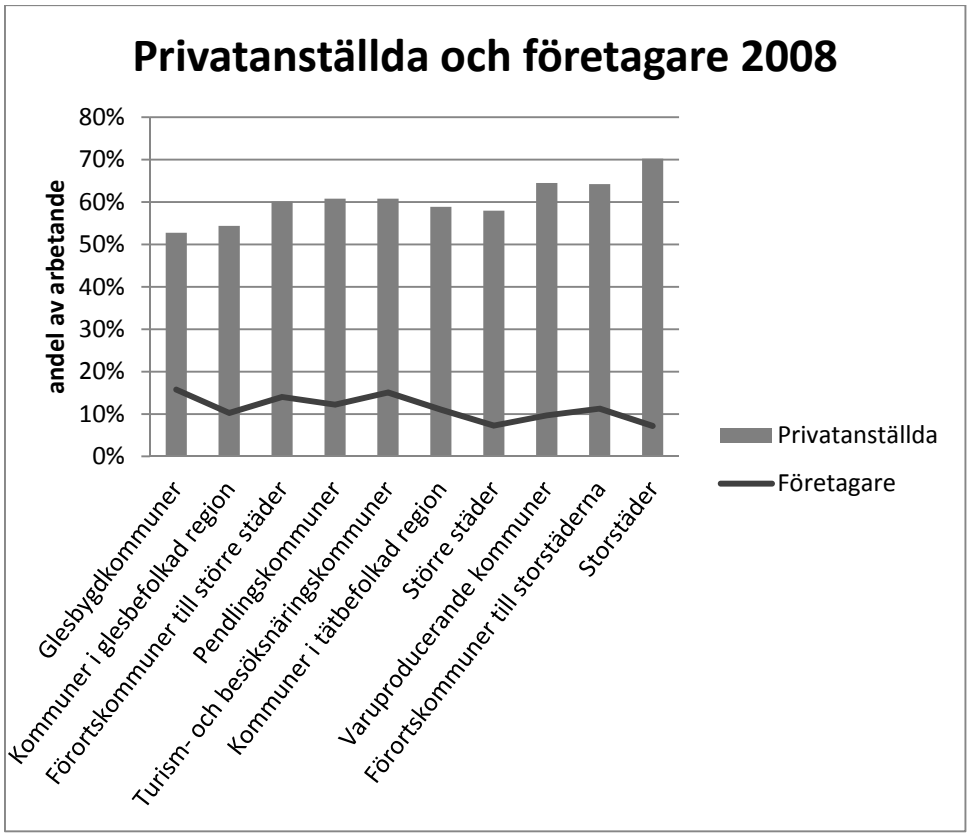

Figur 11 *Andel privatanställda och företagare av kommungruppens totala arbetskraft. Källa: PLACE.*

Den geografiska distributionen av jobb har också förändrats över tid. I figur 12 nedan illustreras fördelningen av jobb på den svenska arbetsmarknaden 1993 och 2008 utifrån kommungruppstillhörighet. Staplarna i diagrammet redovisar respektive kommungrupps andel av det totala antalet jobb på den svenska arbetsmarknaden respektive år. Figuren visar att cirka 1/3 av jobben på arbetsmarknaden finns i större städer, både år 1993 och 2008. Andelen jobb i de svenska storstäderna och i förortskommunerna till de svenska storstäderna har dock ökat över tid, medan andelen jobb i övriga kommuntyper sjunker över tid. I absoluta tal är förlusten av jobb störst i varuproducerande kommuner och för kommuner i tätbefolkade regioner. I relation till antalet jobb i kommungruppen 1993 är den relativa förlusten av jobb som störst i glesbygdskommunerna där så mycket som 20 % av jobben kan ha försvunnit[6].

[6] Glesbefolkade kommuner har också tappat i befolkningsantal under perioden.

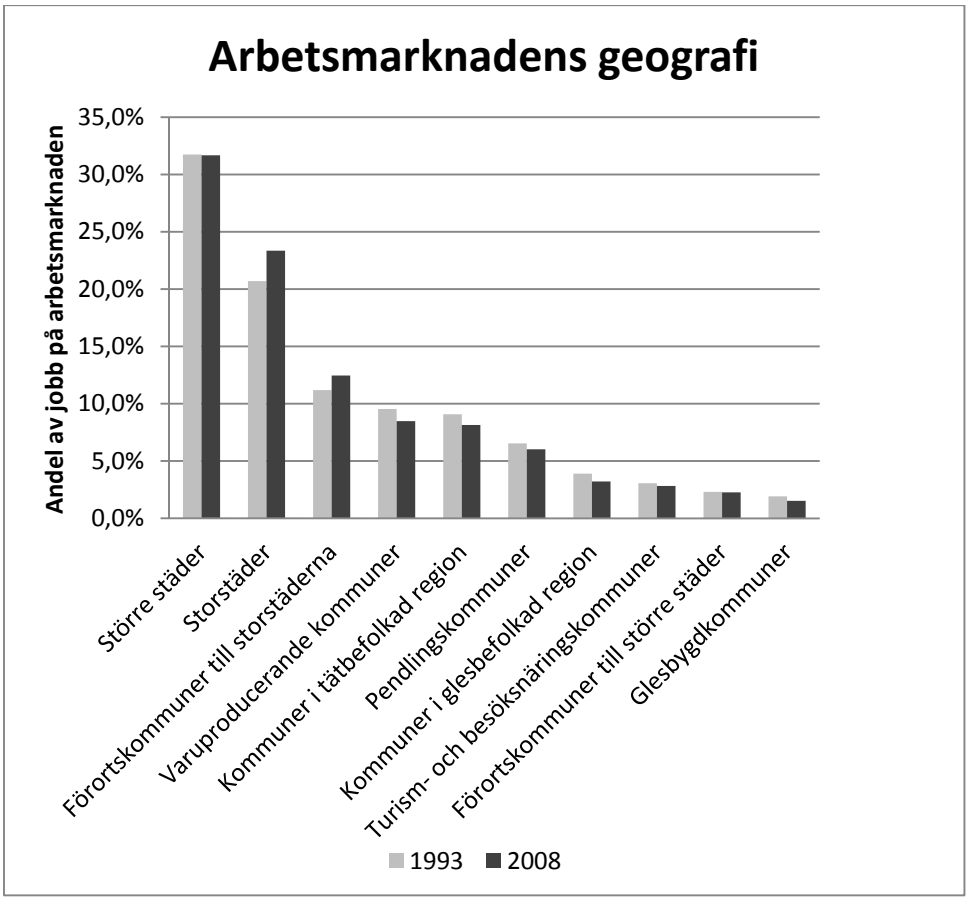

Figur 12 *Arbetsmarknadens geografiska fördelning 1993 och 2008. Andelarna representerar respektive kommungrupps andel arbeten av det totala antalet jobb på den svenska arbetsmarknaden respektive år. Källa: PLACE.*

Pendlingsresor

Under en längre tid har pendlingsresorna till och från arbetet ökat i avstånd samtidigt som resandetiden varit förhållandevis konstant (svagt ökande). De ökande reseavstånden har många olika orsaker men några viktiga faktorer inkluderar ökad inflyttning till i synnerhet Sveriges större städer, teknisk utveckling av fordon och vägar, samt en tilltagande differentiering av den svenska arbetsmarknaden. Att pendlingsavstånden ökar som en följd av ökande urbanisering till större städer hör nära samman med den ökande differentieringen av arbetsmarknaden. Specialiserade krav på arbetstagarkompetens och ökande spridning av utbildningar och kompetenser bland arbetstagarna gör att det är svårt att finna lämplig arbetskraft på nära avstånd. Stora städer, med ett större utbud av specialutbildade arbetstagare och större krav på specialistkompetens, har också större avstånd mellan områden för arbete och områden för boende. Människors boendepreferenser är sällan primärt bestämda av närhet till arbetsplatsen utan av en rad faktorer inkluderande boendekostnader, närmiljö samt närhet till skola, omsorg och service är viktiga och påverkar (förlänger) arbetsresornas längd. Hushåll med flera vuxna är dessutom ofta beroende av inkomsten av fler än en inkomsttagare. Detta innebär att bosättning i närhet till en arbetsplats inte nödvändigtvis kortar andra hushållsmedlemmars arbetsavstånd.

Även om pendlingsavstånden har ökat över tid så finns det finns betydande skillnader i pendlingsavstånd mellan olika grupper. I figurerna 12 och 13 nedan

illustreras medianpendelavståndets utveckling mellan 1990 och 2008, samt en prognos över medianpendlingsavståndets utveckling mellan 2009-2018[7]. I figur 13 framgår att medianpendlingsavståndet ökat med mer än 1,5 kilometer mellan 1990 och 2008. För kvinnor är ökningen ännu större.

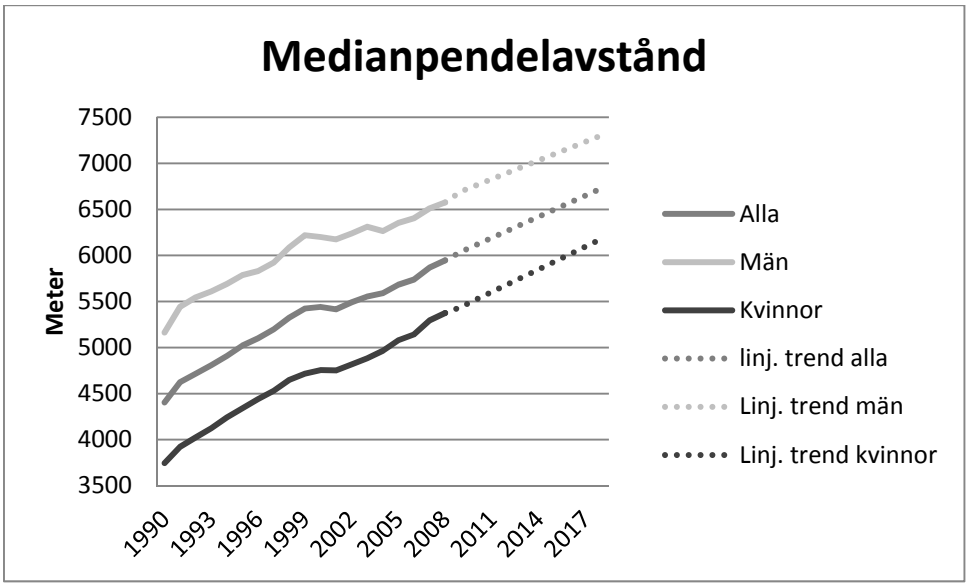

Figur 13 *Medianpendelavstånd i meter för samtliga, män och kvinnor perioden 1990–2008 samt prognos för pendlingsavstånd 2008 - 2018. Källa: PLACE.*

Att den relativa ökningen av pendlingsavståndet är störst bland kvinnor framgår tydligt av figur 14 nedan. Den variation i ökningstakten som illustreras i de två diagrammen kan till viss del förklaras av skillnader i tillväxttakten i Sveriges ekonomi (BNP) (Östh & Lindgren, 2011).

[7] Vid sortering av individers pendlingsavstånd från kortast till längst (respektive år) utgör medianpendelavståndet av det avstånd som personen i mitten av den sorterade populationen färdas. Vid statistiska beräkningar av pendlingsavstånd är medianavstånd att föredra före medelpendelavstånd. Detta eftersom medelpendelavståndet ofta blir mycket långt som en följd av ett fåtal individers mycket långa pendlingsavstånd.

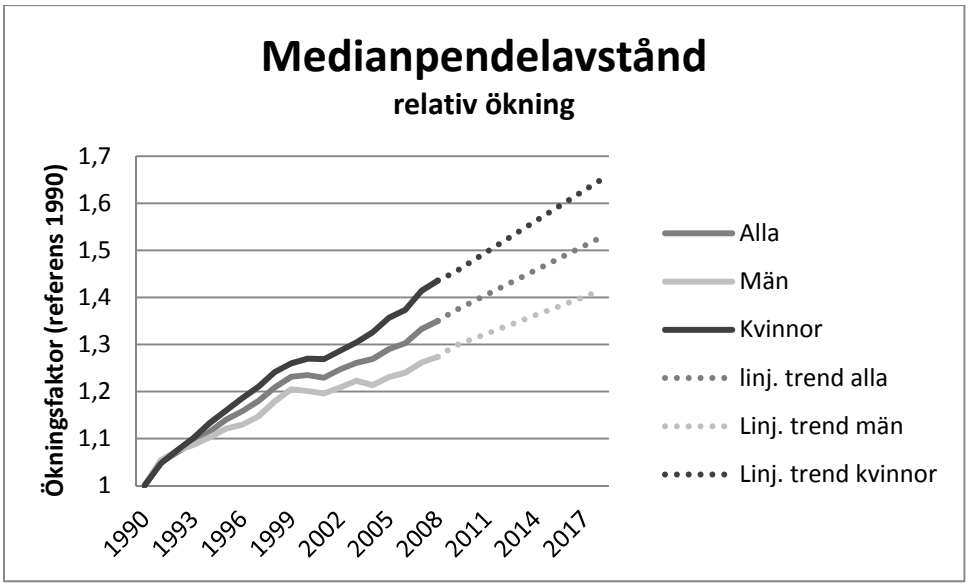

Figur 14 *Relativ ökning av medianpendelavstånd för samtliga, män och kvinnor perioden 1990 - 2008 samt prognos för pendlingsavstånd 2008 - 2018. Referens = år 1990. Källa: PLACE.*

Pendlingsavståndet varierar också påtagligt beroende på ålder, boendekommun och branschtillhörighet. I figuren nedan visas att pendlingsavstånd generellt sett minskar med ökande ålder. De mycket ungas långa pendlingsavstånd kan till viss del förklaras av att yngre i stor utsträckning är skrivna hos föräldrarna, men i realiteten ofta är bosatta närmre arbetet än vad grafen/den officiella statistiken gör gällande. Att pendlingsavstånden ökar från åldrarna 25 till 30 hör samman med den reproduktiva fasens krav på barnvänliga boendemiljöer och därför också oftast ökande pendlings-avstånd.

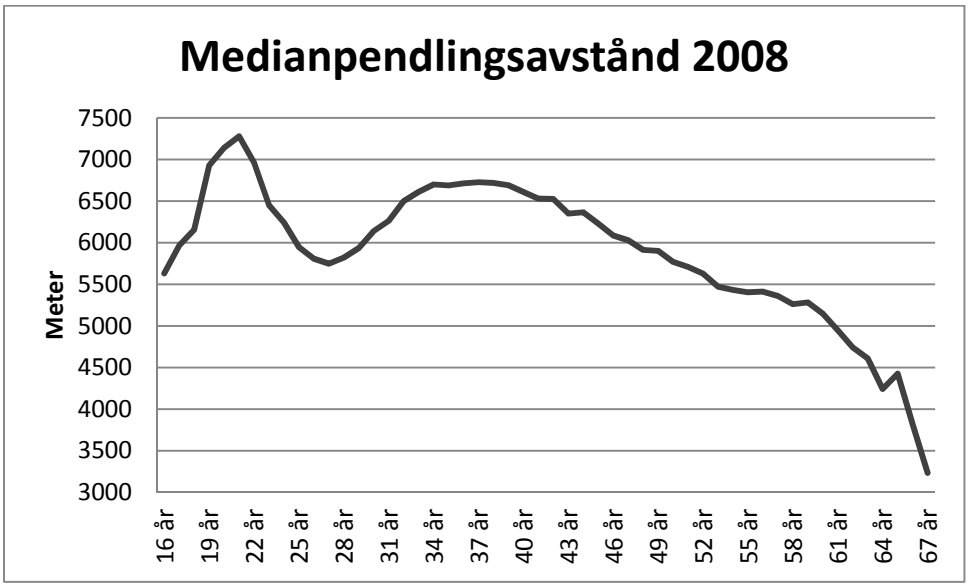

Figur 15 *Medianpendlingsavstånd för olika åldersgrupper. Källa: PLACE.*

De kommuner vars invånare har de längsta medianpendelavstånden är föga förvånande kommuner som kategoriseras som förortskommuner till våra största

tätorter eller som pendlingskommuner. Kortaste avstånden registreras i varuproducerande kommuner, kommuner i glesbefolkade regioner samt i våra större tätorter. Att skillnader mellan olika kommuntyper existerar är på inget sätt konstigt, men att skillnaderna i pendlingsavstånd är så pass stora är desto mer anmärkningsvärt. Val av färdmedel skiljer sig också betydligt mellan de olika regiontyperna. Enligt SIKA (2007) används kollektiva färdmedel i stor utsträckning i de större orterna medan bilen är förhärskande i de mindre orterna. Val av färdmedel har även betydelse för hur arbetet organiseras. I större tätortsregioner förläggs en allt större del av arbetet, i synnerhet bland högre utbildade, till resandemiljön, varför arbetsresor och arbete i dessa delar av landet har en tendens att flyta samman.

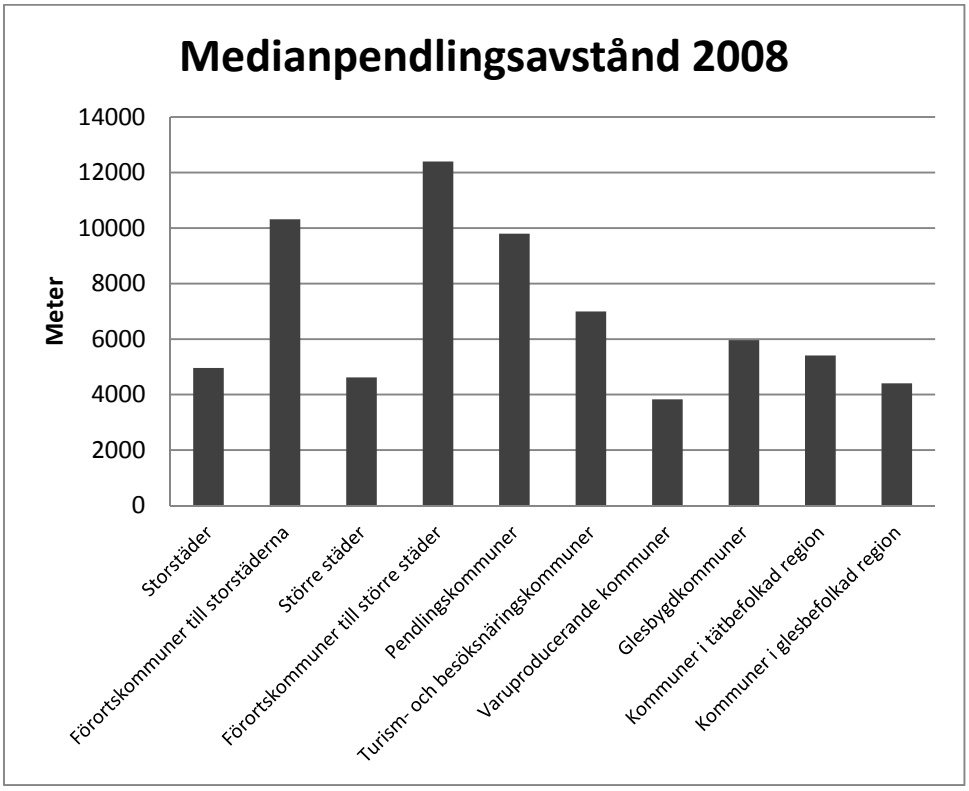

Figur 16 *Medianpendelavståndet 2008 i olika kommungrupper (SKL). Källa: PLACE.*

4. Svenska branscher i tid och rum

I denna del av rapporten beskrivs de branschspecifika särdrag som framkommer vid jämförelser mellan 1993 och 2008. Utgångspunkten för jämförelser är desamma som i beskrivningen av den svenska arbetsmarknaden som helhet, men på grund av det stora antalet branscher kan resultaten bara i begränsad omfattning redovisas i huvudtexten. För detaljerad beskrivning av enskilda branschers demografiska, socioekonomiska, arbetsmarknadsrelaterade och geografiska egenskaper hänvisas läsaren till rapportens appendix och bilaga.

Branschindelningen i denna del av rapporten följer undergruppsindelningen (SNI på tvåsiffernivå) från den senaste svenska branschindelningen (SNI 2007). För att möjliggöra jämförelser mellan branscher 1993 och 2007 har därför individers branschtillhörighet klassats om från SNI 1992 som användes som branschklassifikation 1993 till SNI 2007. Det är omöjligt att helt korrekt klassificera om äldre branschindelningar till nya eftersom flera nya branscher tillkommit medan ett fåtal försvunnit. I flertalet fall är det dock möjligt att klassificera branscher utan komplikationer. De resultat som redovisas i tabeller nedan innehåller inte så många tveksamma omklassificeringar att trovärdigheten bör ifrågasättas.

Branschernas geografiska fördelning

Med utgångspunkt i undergruppsindelningen (SNI på tvåsiffernivå) av SNI2007 kan vi redovisa hur vanliga olika branscher är i olika delar av Sverige. I tabell 1 nedan visas de fem största branschundergrupperna i de tio kommungrupper som definierats av SKL. Den enskilt största branschen i samtliga kommungrupper är *utbildning*. *Utbildning* tillsammans med branschundergrupperna *hälso- och sjukvård*, *vård och omsorg med boende*, *öppna sociala insatser* samt *detaljhandel,* som samtliga förekommer på listan över de fem största branschundergrupperna i olika delar av Sverige, representerar branscher som både är arbetsintensiva och med nödvändighet decentraliserade. Rangordningen av branscher i olika kommungrupper är utförd med branschdata för 2008 men representerar en sysselsättningsuppdelning som är konstant över den gångna 15-årsperioden och som med stor sannolikhet kommer att vara rådande även på den framtida arbetsmarknaden. Övriga branschundergrupper som är olika representerade i olika kommungrupper understryker orternas storlek och regionala skillnader.

Tabell 1 *Branschernas geografiska fördelning. Rangordning av de fem vanligaste branscherna i respektive kommungrupp 2008. Källa PLACE.*

Kommungrupp	Bransch	RANG
Storstäder	Utbildning	1
Storstäder	Offentlig förvaltning och försvar; obligatorisk socialförsäkring	2
Storstäder	Detaljhandel utom med motorfordon och motorcyklar	3
Storstäder	Parti- och provisionshandel utom med motorfordon	4
Storstäder	Hälso- och sjukvård	5
Förortskommuner till storstäderna	Utbildning	1
Förortskommuner till storstäderna	Parti- och provisionshandel utom med motorfordon	2
Förortskommuner till storstäderna	Hälso- och sjukvård	3
Förortskommuner till storstäderna	Detaljhandel utom med motorfordon och motorcyklar	4
Förortskommuner till storstäderna	Specialiserad bygg- och anläggningsverksamhet	5
Större städer	Utbildning	1
Större städer	Hälso- och sjukvård	2
Större städer	Detaljhandel utom med motorfordon och motorcyklar	3
Större städer	Offentlig förvaltning och försvar; obligatorisk socialförsäkring	4
Större städer	Vård och omsorg med boende	5
Förortskommuner till större städer	Utbildning	1
Förortskommuner till större städer	Vård och omsorg med boende	2
Förortskommuner till större städer	Detaljhandel utom med motorfordon och motorcyklar	3
Förortskommuner till större städer	Öppna sociala insatser	4
Förortskommuner till större städer	Specialiserad bygg- och anläggningsverksamhet	5
Pendlingskommuner	Utbildning	1
Pendlingskommuner	Vård och omsorg med boende	2
Pendlingskommuner	Detaljhandel utom med motorfordon och motorcyklar	3
Pendlingskommuner	Öppna sociala insatser	4
Pendlingskommuner	Specialiserad bygg- och anläggningsverksamhet	5
Turism- och besöksnäringskommuner	Utbildning	1
Turism- och besöksnäringskommuner	Detaljhandel utom med motorfordon och motorcyklar	2
Turism- och besöksnäringskommuner	Vård och omsorg med boende	3
Turism- och besöksnäringskommuner	Hälso- och sjukvård	4
Turism- och besöksnäringskommuner	Specialiserad bygg- och anläggningsverksamhet	5
Varuproducerande kommuner	Utbildning	1
Varuproducerande kommuner	Vård och omsorg med boende	2
Varuproducerande kommuner	Tillverkning av metallvaror utom maskiner och apparater	3
Varuproducerande kommuner	Öppna sociala insatser	4
Varuproducerande kommuner	Tillverkning av övriga maskiner	5
Glesbygdkommuner	Utbildning	1
Glesbygdkommuner	Vård och omsorg med boende	2
Glesbygdkommuner	Skogsbruk	3
Glesbygdkommuner	Öppna sociala insatser	4
Glesbygdkommuner	Detaljhandel utom med motorfordon och motorcyklar	5
Kommuner i tätbefolkad region	Utbildning	1
Kommuner i tätbefolkad region	Vård och omsorg med boende	2
Kommuner i tätbefolkad region	Detaljhandel utom med motorfordon och motorcyklar	3
Kommuner i tätbefolkad region	Öppna sociala insatser	4
Kommuner i tätbefolkad region	Hälso- och sjukvård	5
Kommuner i glesbefolkad region	Utbildning	1
Kommuner i glesbefolkad region	Vård och omsorg med boende	2
Kommuner i glesbefolkad region	Hälso- och sjukvård	3
Kommuner i glesbefolkad region	Öppna sociala insatser	4
Kommuner i glesbefolkad region	Offentlig förvaltning och försvar; obligatorisk socialförsäkring	5

I appendix och bilaga till denna rapport finns detaljerade redovisningar av branschfördelningen i olika regioner över tid. Den främsta geografiska förändringen är att andelen arbetstillfällen ökar i de mer tätbebyggda regionerna. På branschnivå är mönstret mindre tydligt. Sett till andelen av all tillverkning i Sverige finns en större andel av tillverkningsjobben i de varuproducerande kommunerna 2008 än 1993 men i

antal har tillverkningsjobben minskat även i dessa kommuner. Branscher med inriktning mot utbildning, vård och omsorg har i viss utsträckning flyttats från glesbefolkade regioner, en omflyttning som kan ses som ett direkt resultat av de senaste två decenniernas tilltagande urbanisering till större orter.

Demografi, socioekonomi och arbetsmarknad

I appendix och bilaga till denna rapport finns utförlig beskrivning av olika branschers utveckling över tid med avseende på demografi, socioekonomi och arbetsmarknad. Resultaten som redovisas i appendix och bilaga kommenteras i texten nedan. För detaljerade uppgifter om branschspecifik utveckling hänvisas läsaren till dessa delar.

En generell trend på den svenska arbetsmarknaden är att åldern på arbetskraften ökar. Vid jämförelse mellan branscher är det i synnerhet i vissa tillverkningsbranscher samt inom utbildning och omsorg som medelåldern är som högst. Inom de olika transportbranscherna har andelen individer i postreproduktiva åldrar ökat mer än i andra branscher. Flera branscher, däribland skog och jordbruk, har dessutom en stor andel arbetande som är över 65 år gamla.

Den könsmässiga fördelningen i branscherna är relativt konstant över tid. Ett fåtal, ofta mindre branscher bryter mönstret och får en mer jämlik könsbalans. Den mest anmärkningsvärda förändringen sker dock i utbildningsbranschen, där en relativt jämlik könsbalans 1993 förbytts mot en markant kvinnodominans 2008. Andelen invandrare på den svenska arbetsmarknaden har ökat väsentligt sedan 1993. Ökningen är särskilt tydlig inom branscher som restaurang, hotell och fastighetsskötsel men andelen invandrare har ökat avsevärt även i branscher inriktade mot juridik, vetenskap och forskning, och andra branscher med en tydlig akademisk profil. Även skillnaderna avseende utbildningsnivå är stora vid jämförelser över tid. Mest påfallande är utbildningsnivåökningen i tillverkningsbranscherna, där andelen lågutbildade i flera fall har halverats.

De arbetsmarknadsrelaterade förändringarna över tid är påtagliga. Andelen branschbytare och nyanställda sjunker i stort sett i alla branscher, vilket indikerar att rörligheten sjunkit över tid. Denna utveckling är naturlig med hänsyn tagen till den ökande åldern på arbetskraften. Även andelen företagare ökar över tid och här är variationerna också stora vid jämförelser mellan branscher. Inom tillverkningsbranscher har egenföretagande ökat påtagligt. Också inom flera konst- och kulturbranscher samt inom konsultrelaterade sektorer är ökningen påtaglig.

Företags och arbetsplatsers storlek över tid

Den generella trenden på den svenska arbetsmarknaden är att medan företagen och deras arbetsplatser blir allt fler så minskar antalet anställda på företag och arbetsplatser. En tydlig trend är alltså fragmentering av företag och arbetsplatser i allt mindre enheter. Utvecklingen är naturlig om man ser till den ökande specialiseringen på arbetsmarknaden.

I tabell 2 nedan visas medel- och medianantalet anställda per arbetsställe och företag i olika branscher i Sverige år 1993 och 2008. Tabellens värden representerar medelantalet anställda (värde före parentes) och medianantalet anställda (värde inom

parentes)[8]. Tabellceller med grön färg indikerar vid vilket nedslag (1993 eller 2008) som medelantalet anställda är som lägst.

Tabellresultaten visar att det framförallt är i tillverkningsorienterade branscher samt i branscher med privat service riktad mot hem och företag som antalet anställda på företag och arbetsplatser minskat över tid. Skillnaden mellan dessa två grupper av branscher är dock att antalet företag inom den privata servicenäringen har ökat avsevärt. Ökning av antalet anställda är framförallt noterbart inom handeln där affärskedjornas framgångar över tid gör att antalet anställda per företag och i flera fall även per arbetsplats ökat. På liknande sätt har antalet anställda inom offentlig service, service med finansiell inriktning samt tillverkning och utvinning av naturresurser och energi ökat.

Jämförelser mellan median- och medelantal anställda per företag och/eller arbetsplats ger insikt i hur branschen är organiserad skalmässigt, där höga medelvärden och låga medianvärden indikerar att det finns ett fåtal stora aktörer medan det stora antalet arbetsställen eller företag har få anställda. I nästan alla fall representerar dessutom medianvärdet anställda också typvärdet (mest frekventa värdet) anställda på arbetsplats och företag inom varje bransch. Detta innebär att medianvärdesförändringar inom en bransch kan användas för att förstå hur ”vanliga” företag inom branscherna har anpassat sig storleksmässigt över tid.

Mer statistik om antalet anställda per arbetsplats finns i rapportens bilaga.

Tabell 2 *Medel- och medianantalet (inom parentes) anställda per företag och arbetsplats i svenska branscher med minst 4 000 anställda åren 1993 och 2008.*

Bransch	Arbetsplats 1993	Arbetsplats 2008	Företag 1993	Företag 2008
Jordbruk och jakt samt service i anslutning härtill	1,94(1)	1,5(1)	1,95(1)	2,12(1)
Skogsbruk	3,49(1)	1,57(1)	3,85(1)	3,72(1)
Fiske och vattenbruk	3,1(1)	1,53(1)	3,19(1)	1,79(1)
Utvinning av metallmalmer	139,05(22)	202(46)	356,31(7,5)	454,5(13)
Annan utvinning av mineral	6,83(3)	6,73(3)	9,63(4)	9,16(4)
Livsmedelsframställning	30,75(7)	22,01(5)	36,93(6)	25,77(5)
Framställning av drycker	118,26(18)	42,53(9,5)	177,39(17)	90,93(7,5)
Textilvarutillverkning	14,06(3)	5,65(1)	15,09(3)	6,67(1)
Tillverkning av kläder	8,55(1)	2,72(1)	8,89(1)	3,1(1)
Tillverkning av läder, läder- och skinnvaror mm	8,16(2)	5,48(1)	8,2(2)	6,46(1)
Tillverkning av trä och varor av trä, kork, rotting o.d. utom möbler	11,93(3)	9,54(2)	12,92(2)	11,23(2)
Pappers- och pappersvarutillverkning	125,32(20)	90,09(14)	183,92(21)	118,39(15)
Grafisk produktion och reproduktion av inspelningar	11,01(4)	8,92(2)	11,71(4)	10,34(3)
Tillverkning av stenkolsprodukter och raffinerade petroleumprodukter	39,45(3,5)	47,88(4)	72,33(20)	67,03(7)
Tillverkning av kemikalier och kemiska produkter	44,98(9)	35,71(6)	60,94(9)	47,64(7)
Tillverkning av farmaceutiska basprodukter och läkemedel	160,23(24)	157,6(15)	255,19(11)	233,25(17)
Tillverkning av gummi- och plastvaror	20,17(4)	19,64(6)	22,12(4)	21,91(6)
Tillverkning av andra icke-metalliska mineraliska produkter	18,86(4)	12,4(2)	26,74(3)	17,18(1)
Stål- och metallframställning	94,77(9)	89,64(11,5)	123,5(8)	113,74(12)
Tillverkning av metallvaror utom maskiner och apparater	13,19(3)	10,88(3)	14,05(3)	11,83(3)
Tillverkning av datorer, elektronikvaror och optik	51,64(4)	36,65(4)	60,56(4)	41,54(4)
Tillverkning av elapparatur	31,22(5,5)	38,13(6)	39,9(6)	45,7(6)
Tillverkning av övriga maskiner	23,38(4)	34,59(6)	26,68(4)	40,34(6)
Tillverkning av motorfordon, släpfordon och påhängsvagnar	136,01(10)	104,18(7)	159,2(8,5)	121,18(7)
Tillverkning av andra transportmedel	29,54(2)	24,92(2)	31,53(2)	27,92(2)
Tillverkning av möbler	15,37(2)	11,59(2)	16,44(2)	12,77(2)
Annan tillverkning	8,98(2)	6,59(1)	9,6(2)	7,74(1)
Reparation och installation av maskiner och apparater	40,37(4)	7,05(1)	49,79(3)	8,03(1)
Försörjning av el, gas, värme och kyla	19,78(8)	23,45(6)	28,28(9)	51,65(8)
Byggande av hus	10,39(2)	6,69(1)	10,79(2)	7,19(1)
Anläggningsarbeten	24,82(7)	18,39(5)	48,96(5)	29,3(4)

[8] Medianantalet anställda representerar antalet anställda i företag/arbetsplatser där antalet företag/arbetsställen som är mindre är lika stort som antalet företag som är större.

Bransch	Arbetsplats 1993	Arbetsplats 2008	Företag 1993	Företag 2008
Specialiserad bygg- och anläggningsverksamhet	4,75(2)	4,34(1)	4,97(2)	4,69(1)
Handel samt reparation av motorfordon och motorcyklar	5,38(2)	5,38(2)	5,76(2)	6,23(2)
Parti- och provisionshandel utom med motorfordon	8,02(3)	7,64(2)	9,3(2)	9,31(2)
Detaljhandel utom med motorfordon och motorcyklar	6,64(3)	6,44(3)	7,86(2)	8,93(2)
Landtransport; transport i rörsystem	5,88(1)	6,54(2)	6,18(1)	7,03(2)
Sjötransport	32,74(5)	23,83(3)	40,26(6)	32,78(3)
Lufttransport	38,18(6)	34,9(7)	63,42(7)	51,24(6)
Magasinering och stödtjänster till transport	17,78(4)	18,05(4)	27,42(4)	24,41(4)
Post- och kurirverksamhet	36,49(10)	43,39(18)	693,67(2)	170,23(2)
Hotell- och logiverksamhet	5,86(3)	13,58(4)	6,26(3)	16,21(4)
Restaurang-, catering- och barverksamhet	7,2(3)	6,26(3)	7,79(3)	7,11(3)
Förlagsverksamhet	19,83(4)	11,37(2)	29,01(3)	14,95(2)
Film-, video- och tv-programverksamhet, ljudinspelningar och fonogramutgivning	5,21(2)	3,97(1)	5,9(2)	4,41(1)
Planering och sändning av program	42,29(3)	47,2(4)	90,42(3)	107,48(2)
Telekommunikation	35,03(9)	28,3(6)	396,75(4)	79,19(4)
Dataprogrammering, datakonsultverksamhet od Informationstjänster	14,35(2) 29,68(11)	6,47(1) 8,51(1)	17,14(2) 36,8(14)	7,42(1) 9,81(1)
Finansiella tjänster utom försäkring och pensionsfondsverksamhet	18,96(7)	19,51(6)	108,93(4)	61,06(2)
Försäkring, återförsäkring och pensionsfondsverksamhet utomobligatorisk socialförsäkring	32,19(6,5)	35,61(7)	171,83(15)	89,1(8)
Stödtjänster till finansiella tjänster och försäkring	6,17(2)	6,17(2)	6,63(2)	7,85(2)
Fastighetsverksamhet	6,02(1)	3,87(2)	6,9(1)	6,83(2)
Juridisk och ekonomisk konsultverksamhet	4,03(2)	3,39(1)	4,49(1)	3,95(1)
Verksamheter som utövas av huvudkontor; konsulttjänster till företag	4,21(1)	2,71(1)	4,36(1)	3,1(1)
Arkitekt- och teknisk konsultverksamhet; teknisk provning och analys	5,44(2)	4,36(1)	6,13(1)	5,36(1)
Vetenskaplig forskning och utveckling	37,31(4)	19,73(2)	58,31(3)	25,86(2)
Reklam och marknadsundersökning	5,46(2)	5,32(1)	5,56(2)	5,96(1)
Annan verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik	3,54(1)	2,44(1)	3,72(1)	2,71(1)
Veterinärverksamhet	6,69(2)	6,48(1)	8,24(2)	7,28(1)
Uthyrning och leasing	5,34(2)	5,02(2)	6,36(2)	6,45(2)
Arbetsförmedling, bemanning och andra personalrelaterade tjänster	-	30,16(4)	-	43,29(3)
Resebyrå- och researrangörsverksamhet och andra resetjänster och relaterade tjänster	9,05(4)	6,74(2)	13,54(4)	9,02(2)
Säkerhets- och bevakningsverksamhet	27,42(8)	27,46(7)	45,56(4)	47,08(4)
Fastighetsservice samt skötsel och underhåll av grönytor	12,59(3)	10,04(2)	14,17(2)	11,31(2)
Kontorstjänster och andra företagstjänster	21,39(4,5)	20,27(2)	22,01(4)	27,61(1)
Offentlig förvaltning och försvar; obligatorisk socialförsäkring	53,32(18)	59,76(21)	375,3(104)	372,01(94)
Utbildning	23,41(6)	22,54(9)	36,03(5)	57,46(3)
Hälso- och sjukvård	8,68(3)	19,66(1)	18,38(3)	27,36(1)
Vård och omsorg med boende	35,2(17)	31,81(14)	253,97(51)	190,27(20)
Öppna sociala insatser	30,75(8)	29,61(7)	174,04(11)	77,38(3)
Konstnärlig och kulturell verksamhet samt underhållningsverksamhet	10,02(1)	2,18(1)	10,68(1)	2,49(1)
Biblioteks-, arkiv- och museiverksamhet mm	10,85(3)	13,07(4)	30,94(13)	28,79(10)
Spel- och vadhållningsverksamhet	14,53(5)	10,78(3)	18,26(4)	13,51(2)
Sport-, fritids- och nöjesverksamhet	5,8(2)	4,87(2)	7,71(2)	6,48(2)
Intressebevakning; religiös verksamhet	7,25(3)	7,21(3)	11,09(2)	12,36(3)
Reparation av datorer, hushållsartiklar och personliga artiklar	3,05(1)	2,52(1)	3,54(1)	2,9(1)
Andra konsumenttjänster	2,36(1)	1,78(1)	2,43(1)	1,9(1)

Pendlingsmönster i olika branscher

Pendlingsavstånden varierar kraftigt mellan olika branscher. I tabellen nedan återges medianpendelavstånden för de branschhuvudgrupper som pendlade längst respektive kortast under 2008[9]. Långa pendlingsavstånd återfinns framförallt i branscher vars arbetsplatslokalisering är bestämd av naturresursskäl och/eller av andra anledningar inte kan eller bör ligga nära boställen. Bland dessa återfinns malm- och mineral-utvinnande branscher, branscher som hanterar avfall eller kemiska produkter samt branscher inom flyg och vattentransport. Vidare är långa avstånd vanligt inom

[9] Medianpendelavstånden för 1993 är i de flesta fall kortare jämfört med avstånden 2008 men de branschspecifika pendlingsmönstren som redovisas för år 2008 är snarlika motsvarande branschmönster för år 1993.

branscher där resandet ingår i arbetet. Exempel på dessa är veterinärer, verksamma inom landstransportsområdet, resebyrå/researrangörsanställda, anställda inom husbyggeri och reparation.

Bland de branscher som har de kortaste medianpendlingsavstånden återfinns framförallt olika serviceyrken, särskild de med särskild inriktning mot vård, hälsa och omsorg men även andra service yrken som fastighetsskötsel och religiös verksamhet. Vidare är kortare avstånd vanligt i vissa tillverkningsbranscher samt inom primära näringsgrenar som jord- och skogsbruk.

Tabell 3 *Medianpendelavstånd för olika branschhuvudgrupper 2008. Tabellen är ordnad efter långa till korta medianpendelavstånd. Endast huvudgrupper med långa till mycket långa avstånd (avstånd färgade i rosa) samt huvudgrupper med korta till mycket korta avstånd (avstånd färgade i grönt) finns återgivna i tabellen. Avstånd i meter. Källa: PLACE.*

Branscher 2008	**medianavstånd**
Annan utvinning av mineral	28 713
Sjötransport	27 015
Andra konsumenttjänster	16 423
Utvinning av metallmalmer	11 183
Resebyrå- och researrangörsverksamhet och andra resetjänster och relaterade tjänster	11 140
Annan verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik	10 289
Tillverkning av kemikalier och kemiska produkter	10 225
Lufttransport	10 208
Reparation och installation av maskiner och apparater	9 799
Byggande av hus	9 492
Planering och sändning av program	9 114
Avfallshantering återvinning	9 011
Avloppsrening	8 989
Finansiella tjänster utom försäkring och pensionsfondsverksamhet	8 775
Handel samt reparation av motorfordon och motorcyklar	8 746
Landtransport transport i rörsystem	8 631
Tillverkning av övriga maskiner	8 603
Veterinärverksamhet	8 580
Parti- och provisionshandel utom med motorfordon	4 965
Vård och omsorg med boende	4 924
Spel- och vadhållningsverksamhet	4 900
Offentlig förvaltning och försvar obligatorisk socialförsäkring	4 601
Hälso- och sjukvård	4 173
Juridisk och ekonomisk konsultverksamhet	4 111
Fastighetsverksamhet	4 061
Tillverkning av andra icke-metalliska mineraliska produkter	3 981
Intressebevakning religiös verksamhet	3 897
Stödtjänster till finansiella tjänster och försäkring	3 680
Textilvarutillverkning	3 421
Reklam och marknadsundersökning	3 106
Tillverkning av kläder	2 280
Öppna sociala insatser	1 803
Reparation av datorer, hushållsartiklar och personliga artiklar	1 703
Jordbruk och jakt samt service i anslutning härtill	0
Skogsbruk	0

5. Arbete och ohälsa

Under denna rubrik presenteras resultat från flera olika statistiska analyser som redovisat arbetskraftens ohälsa utifrån branschtillhörighet och geografisk placering.

En individs hälsa är resultat av flera samverkande faktorer bestående av genetiska faktorer, beteenden och konsumtionsvanor, ålder, kön, stress och flera andra både kända och okända faktorer. Att skatta hur sjuk en individ ”borde vara” utifrån information om endast ett fåtal av dessa faktorer är varken träffsäkert eller användbart, men på aggregerad nivå är denna typ av hälsogeneraliseringar mer användbara och kan ge en fingervisning om vilka branscher som har fler anställda med högre ohälsotal än andra. Anledningen till att aggregerade data går att använda för branschjämförelser är att genetiska faktorer och i viss utsträckning även beteenden och konsumtionsvanor som påverkar individers hälsa kan antas vara lika vanligt förekommande i alla branscher. Så även olycksfall och/eller våld som inte har samband med branschtillhörighet. Effekterna av dessa faktorer kommer därför att ta ut varandra vid jämförelser mellan branscher. Kvar att ta hänsyn till är demografiska och socioekonomiska faktorer, branschspecifika faktorer samt okända (ej mätbara eller av oss icke noterade men mätbara) faktorer. Av dessa kan demografiska och socioekonomiska faktorer kontrolleras/justeras via regressionsanalyser (se nedan) medan okända faktorer kommer att påverka resultaten i okänd grad. Förhoppningen är att vi genom statistisk bearbetning av registerdata kan producera en rangordning av branscher efter ohälsotal i vilken branschspecifika hälsopåverkande faktorer påverkar branschens resultat men inte demografiska, socioekonomiska och eller/andra icke arbetsrelaterade faktorer.

I PLACE finns variabler som beskriver individers årliga sjuk och rehabiliteringsersättning och variabler som beskriver arbetsrelaterad årsinkomst, socioekonomisk status, demografi och branschtillhörighet. För att utröna om olika branscher har signifikant skilda ohälsotal har vi, med hjälp av registerdata, genomfört flera olika statistiska analyser vilka kortfattat presenteras stegvis nedan. De statistiska procedurerna leder fram till ett ohälsoindex som gör det möjligt att rangordna branscher efter rapporterad sjuk- och rehabiliteringsersättning:

- Vi beräknar den andel av den årliga arbetsrelaterade inkomsten (vari sjuk- och rehabiliteringsersättning ingår som komponent) som utgörs av sjuk- och rehabiliteringsersättning. Detta utförs på individer vars årliga inkomster understiger 7,5 prisbasbelopp eftersom individer med högre inkomster inte kompenseras för sin sjukfrånvaro på samma sätt.
- Via en regressionsanalys kontrollerar vi för hur stor del av sjuk- och rehabiliteringsersättningen som kan förklaras av demografi och utbildningsnivå[10]. Regressionen renderar estimat på individnivå som subtraheras från individens observerade värde i andelsvariabeln (andel av årlig inkomst som utgörs av sjuk- och rehabiliteringsersättning). Resultatet blir en variabel som är positiv om individen är sjukare än vad regressionen predicerar och negativ om individen är friskare. Regressionsresultaten finns i Appendix: regressioner
- Medelvärdet (av den nya variabeln) för samtliga individer i en bransch sparas därefter och används för att teckna branschens ohälsotal. På samma sätt som för individen indikerar positiva branschmedelvärden att sjuk- och rehabiliteringsandelen av lönen utgör en större del av branschmedlemmarnas löner än vad som är

[10] OLS regression, kontrollvariabler består av ålder, ålder^2, Kön, utbildningsnivå (grundskola, gymnasium, postgymnasial utbildning) samt bakgrund (invandrad, andra generationens invandrare, övriga).

väntat givet deras demografiska och utbildningsmässiga profil. Negativa branschgenomsnitt indikerar det motsatta.

Det aggregerade resultatet kan inte på något sätt visa varför individer blir sjuka, eller beskriva konsekvenser av sjukdom och sjukskrivning, men de aggregerade resultaten ger svar på om individer i vissa branscher är mer eller minde sjukskrivna än i andra branscher. Det aggregerade resultatet är också, via regressionen, justerad för demografiska och utbildningsrelaterade effekter. Denna justering är viktigt vid jämförelser av sjuktal i olika branscher eftersom vi är medvetna om att olika branscher har olika demografiska och utbildningsmässiga profiler.

Vid sidan av sjuk- och rehabiliteringsersättning utgör även arbetsskadelivränta och aktivitetsersättning (tidigare förtidspension) viktiga indikatorer på ohälsa i arbetslivet. Variabler beskrivande årlig ersättning från både arbetsskadelivränta och aktivitets-ersättning finns tillgängliga i PLACE varför jämförelse mellan branscher och tid är möjliga att genomföra. Det är dock nödvändigt att göra flera justeringar för att kunna jämföra data över tid, detta eftersom regelverken kring aktivitetsersättning och arbetsskadelivränta har förändrats kraftigt under den studerade perioden (SCB, 2008)[11]. Arbetsskadelivränta som ersättningsform är direkt kopplad till arbetsrelaterad olycka och/eller sjukdom medan aktivitetsersättning är en ersättningsform som är kopplad till nedsatt arbetsförmåga främst på grund av medicinska orsaker. Under 90-talet var det dock ”vanligt” att personer med nedsatt arbetsförmåga på grund av ålder kompenserades ekonomiskt via aktivitetsersättning (förtidspension). Idag används oftast aktivitetsersättning som en tidsbegränsad ersättning för individer som rehabiliteras, arbetsträner och/eller söker andra jobb som är mindre betungande ur hälsosynvinkel. Sett över tid överlappar de två ersättningssystemen varandra och för att möjliggöra jämförelser väljer vi att kombinera de två ersättningssystemen i en och samma variabel. Till skillnad från sjuk- och rehabiliteringsersättningsvariabeln där ersättningens andel av arbetsinkomsten studeras, väljer vi att studera om individen får arbetsskadelivränta och/eller aktivitetsersättning eller inte.

Förekomst av ersättning, snarare än ersättningens storlek, utgör alltså basen för denna del av undersökningen. Eftersom arbetsskadelivränta och aktivitetsersättning ofta utbetalas under längre tid än sjuk- och rehabiliteringsersättning begränsar vi förekomstvariabeln till att enbart lista individer som fick ersättning 1993 men inte 1992 och individer som fick ersättning 2008 men inte 2007. På så sätt kan vi med större säkerhet koppla förekomst av arbetsskadelivränta och aktivitetsersättning till bransch där skadan uppkom och inte till bransch dit personen tagit arbete efter skadan[12]. För att kontrollera för demografiska och socioekonomiska faktorers effekter vad gäller förekomst av arbetsskadelivränta och aktivitetsersättning genomförs en liknande regressionsanalys som den som genomförs för sjuk- och rehabiliteringsersättning[13]. Regressionsresultaten återfinns i Appendix: regressioner

I tabellen nedan redovisas ohälsorankningen av de olika branscherna för åren 1993 och 2007. För det stora flertalet branscher ligger branschgenomsnittet för sjukskrivning

[11] Se försäkringskassan (www.forsakringskassan.se) för en utförlig beskrivning av de olika ersättningarnas villkor och regler idag.
[12] Vi har även undersökt vilket år branschtillhörighet ska registreras (1992 eller 1993, 2007 eller 2008). Tanken är att branschtillhörighet under året för ersättnings utbetalning felaktigt kan inkludera branscher dit arbetstagaren sökt sig efter skadans uppkomst. Regressionsresultat där vi använder oss av året innan (1992 och 2007) och samma år (1993 och 2008) skiljer sig dock inte signifikant från varandra varför branschtillhörighet under året för påbörjad ersättning konsekvent används i rapportens alla delar.
[13] Binär logistisk regression, kontrollvariabler består av ålder, ålder^2, kön, utbildningsnivå (grundskola, gymnasium, postgymnasial utbildning) samt bakgrund (invandrad, andra generationens invandrare, övriga).

kring det förväntade värdet, men vissa branscher utmärker sig positivt och negativt[14]. I tabellen nedan redovisas beräkningsresultaten i rangordning efter hur ohälsotalen i respektive bransch ser ut. Låga rangvärden indikerar hög ohälsa medan höga rangvärden indikerar att anställda i branschen är mindre sjukskrivna än i andra branscher. Tabellen är sorterad efter ohälsotalen i sjuk- och rehabiliteringsersättning under 2008. Branschvärden i rosa indikerar att branschens ohälsotal är statistiskt signifikant sämre än genomsnittet. Branschvärden i grönt indikerar omvänt att sjuk- och rehabiliteringsersättningen i branscherna är signifikant lägre än i andra branscher. Tabellen innehåller fyra kolumner med rangvärden. Branscher som antingen 1993 eller 2008 haft färre än 4 000 anställda redovisas inte i tabellen av två anledningar. Dels kan individuella hälsofaktorer påverka branschresultatet om antalet branschanställda är mycket litet, dels kan, i de fall branschmedlemmarna är ytterst få, känsliga personrelaterade uppgifter röjas.

Tabellresultatet visar att branscher med framförallt låg sjuk- och rehabiliteringsersättning är relativt konstanta över tid medan branscher med hög ohälsa förändrats över tid. Resultaten i tabellen indikerar att den största ohälsan är knuten till branscher med fysiskt arbete inom antingen tillverkning, byggnation eller inom vårdyrken. Minsta ohälsan är knuten till servicebranscher (utom omvårdande) och till branscher med stora grupper egenföretagare. Den positiva relationen mellan branscher med många företagare och god hälsa kan dock vara missvisande eftersom småföretagare kan ha svårare att vara borta från arbete under längre perioder.

Generellt sett förefaller hälsan vara bättre i branscher där arbetskraftens inflytande över arbetet är stort och omvänt i branscher där arbetskraftens möjlighet att påverka tid för arbete och inflytande över arbete är begränsat.

[14] Avvikelsen mäts i detta fall som standardavvikelsen från branschmedel (viktat efter antalet verksamma i respektive bransch), alla avvikelser större (mindre) än 1 (-1) standardavvikelse färgkodas i tabellen.

Tabell 4 *Rankning av branschers ohälsotal (demografiskt och utbildningsmässigt justerad ohälsostatistik) 1993 och 2008. Källa PLACE.*

Bransch	Sjuk- och rehabiliterings-ersättning 2008	Sjuk- och rehabiliterings-ersättning 1993	Arbetsskadelivränta och aktivitetsersättning 2008	Arbetsskadelivränta och aktivitetsersättning 1993
Film-, video- och tv-programverksamhet, ljudinspelningar och fonogramutgivning	1	10	2	38
Utvinning av metallmalmer	2	4	13	1
Stål- och metallframställning	3	28	22	2
Pappers- och pappersvarutillverkning	4	43	41	10
Planering och sändning av program	5	1	12	47
Tillverkning av farmaceutiska basprodukter och läkemedel	6	62	47	53
Tillverkning av motorfordon, släpfordon och påhängsvagnar	7	13	25	8
Byggande av hus	8	37	26	51
Försäkring, återförsäkring och pensionsfondsverksamhet utomobligatorisk socialförsäkring	9	18	56	50
Vård och omsorg med boende	10	16	3	32
Öppna sociala insatser	11	21	8	27
Framställning av drycker	12	39	46	24
Intressebevakning; religiös verksamhet	13	5	19	35
Livsmedelsframställning	14	23	18	26
Förlagsverksamhet	15	27	42	45
Säkerhets- och bevakningsverksamhet	16	14	28	12
Landtransport; transport i rörsystem	17	17	36	29
Tillverkning av andra icke-metalliska mineraliska produkter	18	41	9	18
Telekommunikation	19	63	61	28
Dataprogrammering, datakonsultverksamhet od	20	58	54	34
Magasinering och stödtjänster till transport	21	45	32	40
Fastighetsservice samt skötsel och underhåll av grönytor	22	3	27	19
Tillverkning av gummi- och plastvaror	23	15	11	9
Hälso- och sjukvård	24	24	10	21
Post- och kurirverksamhet	25	32	5	3
Reparation och installation av maskiner och apparater	26	29	20	5
Tillverkning av kemikalier och kemiska produkter	27	35	38	31
Fastighetsverksamhet	28	6	53	33
Sjötransport	29	33	45	14
Specialiserad bygg- och anläggningsverksamhet	30	36	31	46
Tillverkning av trä och varor av trä, kork, rotting o.d. utom möbler	31	20	7	15
Detaljhandel utom med motorfordon och motorcyklar	32	48	17	56
Tillverkning av övriga maskiner	33	40	30	30
Utbildning	34	11	4	25
Anläggningsarbeten	35	44	49	16
Sport-, fritids- och nöjesverksamhet	36	7	1	13
Tillverkning av elapparatur	37	8	37	7
Lufttransport	38	55	65	43
Offentlig förvaltning och försvar; obligatorisk socialförsäkring	39	38	34	23

Bransch	Sjuk- och rehabiliterings-ersättning 2008	Sjuk- och rehabiliterings-ersättning 1993	Arbetsskadelivränta och aktivitetsersättning 2008	Arbetsskadelivränta och aktivitetsersättning 1993
Finansiella tjänster utom försäkring och pensionsfondsverksamhet	40	65	63	60
Tillverkning av metallvaror utom maskiner och apparater	41	9	44	6
Reklam och marknadsundersökning	42	2	15	55
Uthyrning och leasing	43	42	23	54
Spel- och vadhållningsverksamhet	44	31	48	44
Tillverkning av möbler	45	12	14	4
Parti- och provisionshandel utom med motorfordon	46	53	55	61
Handel samt reparation av motorfordon och motorcyklar	47	52	16	39
Biblioteks-, arkiv- och museiverksamhet mm	48	30	6	20
Tillverkning av datorer, elektronikvaror och optik	49	46	52	22
Verksamheter som utövas av huvudkontor; konsulttjänster till företag	50	50	59	62
Annan tillverkning	51	51	24	48
Tillverkning av andra transportmedel	52	57	58	52
Restaurang-, catering- och barverksamhet	53	19	21	37
Grafisk produktion och reproduktion av inspelningar	54	22	50	17
Arkitekt- och teknisk konsultverksamhet; teknisk provning och analys	55	54	57	59
Vetenskaplig forskning och utveckling	56	49	51	41
Annan verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik	57	47	40	63
Konstnärlig och kulturell verksamhet samt underhållningsverksamhet	58	25	39	42
Textilvarutillverkning	59	26	33	11
Stödtjänster till finansiella tjänster och försäkring	60	56	62	65
Resebyrå- och researrangörsverksamhet och andra resetjänster och relaterade tjänster	61	64	60	49
Andra konsumenttjänster	62	34	43	36
Reparation av datorer, hushållsartiklar och personliga artiklar	63	60	35	57
Juridisk och ekonomisk konsultverksamhet	64	59	64	58
Jordbruk och jakt samt service i anslutning härtill	65	61	29	64

Ohälsan varierar också tydligt mellan olika regioner i Sverige. En variation som till stor del kan förklaras av de regionala skillnaderna i branschsammansättning. Sett till andelen arbetande individer som under året får ersättning antingen via arbetsskadelivränta eller via aktivitetsersättning så är glesbygdsregioner starkt överrepresenterade. I figuren visas denna geografiska fördelning som staplar (procent av den arbetande befolkningen på vänster y-axel). På liknande sätt förhåller det sig med sjuk- och rehabiliteringsersättning. I figuren nedan redovisas andel av den arbetande befolkning som fått sjuk- och rehabiliteringsersättning under året[15]. Samband mellan kommungrupp och sjuk- och rehabiliteringsersättning är dock inte lika starkt som det regionala samband som finns mellan kommungruppstyp och ersättning för arbetsskadelivränta och aktivitetsersättning.

[15] Observera att sjuk och rehabiliteringsersättning inte utgår under karensdagar. Andel i arbetskraften med sjuk- och rehabiliteringsersättning underskattar av samma anledning andelen av arbetskraften som någon gång under året varit sjukskriven.

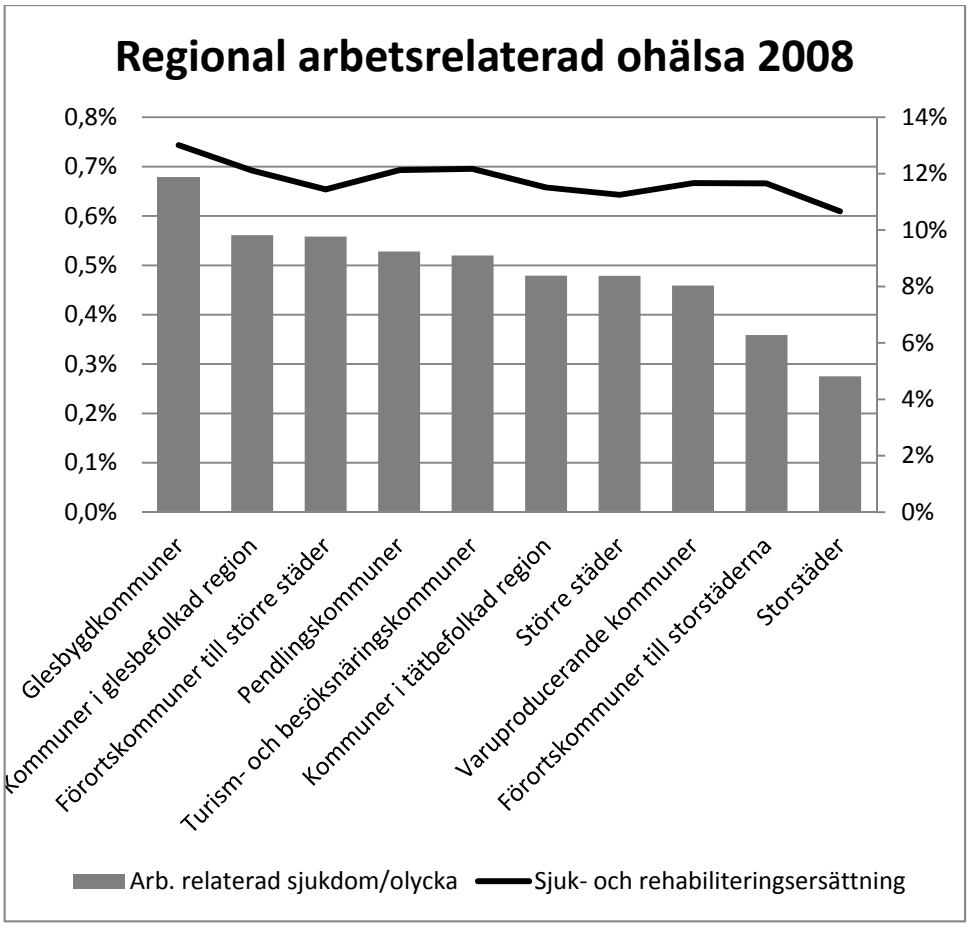

Figur 17 *Regional ohälsa aggregerad på kommungruppsnivå. Staplar (procentvärden på vänster y-axel) representerar andel av den regionala arbetskraften som under året påbörjat ersättning via arbetsskadelivränta eller aktivitetsersättning. Linje (procentvärden på höger y-axel) representerar andel av befolkningen som under året fått sjuk- och rehabiliteringsersättning. Källa: PLACE.*

I tabellen ovan redovisas de demografiskt och socioekonomiskt justerade ohälsotalen för olika branscher i form av rankning från hög ohälsa till låg ohälsa. Eftersom de demografiska och socioekonomiska skillnaderna är stora även mellan regioner är det nödvändigt att redovisa den regionala skillnaden i arbetsrelaterad ohälsa med justering för demografi och socioekonomi på samma sätt som i tabellen. I figuren nedan, som är sorterad som figur 17 ovan, visas den justerade regionala ohälsan. Värdena på y-axeln är en statistisk produkt av förhållandet mellan rapporterad ohälsa och justerad och predicerad ohälsa. Staplarnas och linjens värde ska tolkas så att positiva värden indikerar högre ohälsa än förväntat givet den demografiska och socioekonomiska sammansättningen i regionen. Det omvända förhållandet gäller för negativa värden. Den regionala överrepresentationen av arbetsskadelivränta och aktivitetsersättning i glesbygdsregioner och i andra ofta mindre befolkade regiontyper bekräftas även i denna figur. Sjuk- och rehabiliteringsersättningen avviker dock från mönstret i figur 17. Sjuk- och rehabiliteringsersättning är överrepresenterad i framförallt varuproducerande kommuner och förortskommuner till storstäder.

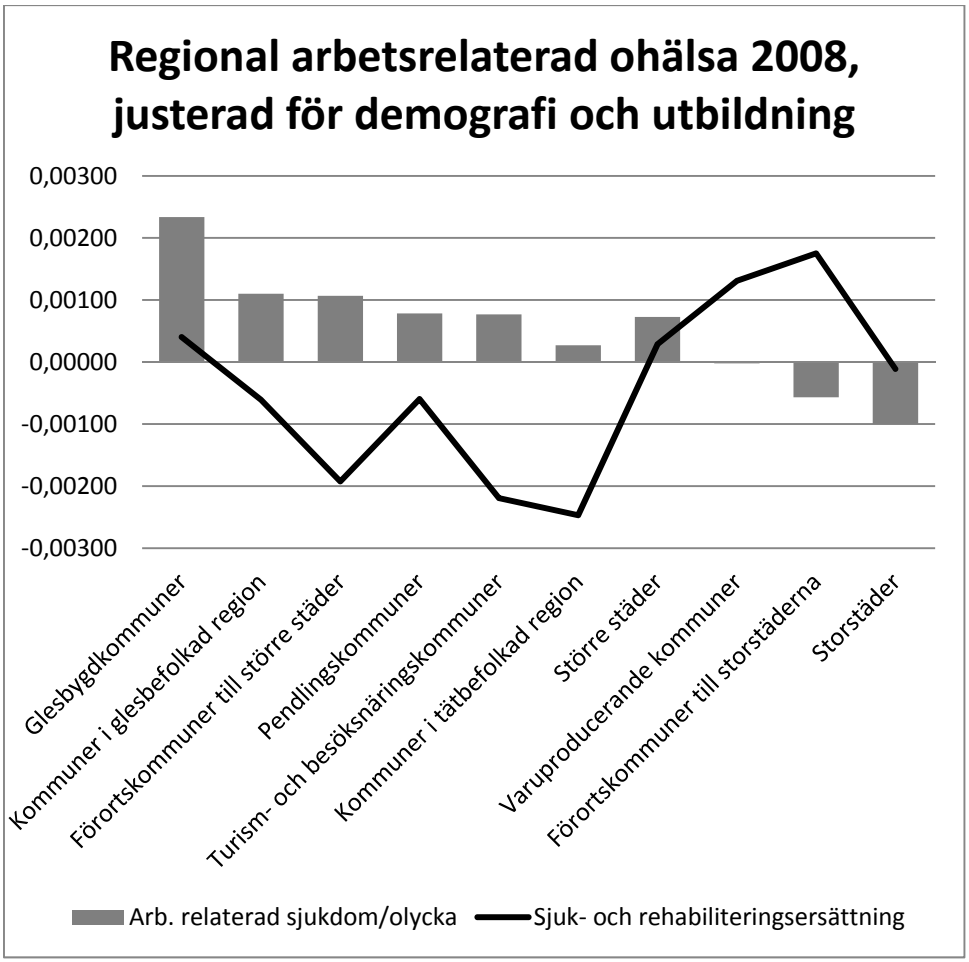

Figur 18 *Demografiskt och socioekonomiskt kontrollerad ohälsa uppdelad efter SKL:s kommungrupper. Positiva (negativa) värden representerar större (mindre) regional ohälsa än vad regressionsresultat predicerar utifrån befolkningens demografiska och socioekonomiska sammansättning. Kommungrupperna är sorterade efter ordning i figur 17. Källa: PLACE.*

6. Tillfälligt arbete och arbete med osäker statistik

Under denna rubrik beskrivs arbetsmarknadsutvecklingen på de delar av arbetsmarknaden som av olika skäl ofta saknas i officiell statistik. Orsakerna kan vara flera men inkluderar arbete och/eller boende i andra länder än Sverige, icke skattepliktiga inkomster och illegal verksamhet.

Den informella sektorn

Den informella sektorn är ett samlingsnamn på alla de jobb som utförs utanför samhällets insyn och kontroll. Detta innebär inte enbart att samhället går miste om stora skatteintäkter, att kriminaliteten ökar, att individer upplever ökad orättvisa och att det långsiktigt leder till försämrad skattemoral och minskad tilltro till demokratiska institutioner (Skatteverket, 2007) utan även att mycket arbete utförs utan försäkringsskydd och i miljöer som kan vara tveksamma ur arbetsmiljösynpunkt. Svenska och internationella undersökningar pekar på att svartarbete är vanligt i Sverige (Skatteverket, 2006; Eurobarometer, 2007). Uppgifter från skatteverket (2006) pekar på att det samlade värdet av svartarbete kan uppgå till långt över 100 miljarder SEK per år. Det finns dock betydande skillnader mellan hur svartarbete genomförs i Sverige jämfört med andra länder framförallt i södra Europa. Före införandet av ROT och RUT beräknades det årliga antalet personer som utför svartarbete uppgå till cirka 800 000 individer i Sverige. Det arbete dessa individer utförde beräknades utgöra cirka 66 000 heltidstjänster inom framförallt branscher inriktade mot hushållsnära tjänster och renovering/byggnation (Skatteverket, 2006). Det innebär att många individer är inblandade i transferering av antingen beställning och eller utförande av svarta tjänster, men att det samlade antalet timmar svartarbete, antingen beställt eller utfört, är lågt. I östra och södra Europa är antalet beställare och utförare av svarta tjänster betydligt lägre, men i gengäld är den arbetade tiden större. Resultaten visar att medan svartarbete i Sverige framförallt utförs som bisyssla av många och ofta som tjänst mellan vänner eller inom familjen, finns det i östra och framförallt södra Europa en mindre grupp svartarbetare som är helt beroende av inkomster som svartarbete genererar (Eurobarometer, 2007). Utförare av svarta tjänster i Sverige är framförallt yngre och lägre avlönade medan beställare är överrepresenterade bland individer med högre inkomster och i egnahem. Vid jämförelse med tidigare studier av svartarbete (1997) har svartarbetet ökat något i omfattning. Det är dock viktigt poängtera att ROT- och RUT-programmen minskat svartarbetet i branscher som traditionellt varit överrepresenterade (Skatteverket, 2006). I skrivande stund har dock ingen utvärdering av ROTs och RUTs effekter på svartarbetet publicerats varför de faktiska effekterna är dåligt kända.

Vissa generella slutsatser om svartarbete på den svenska arbetsmarknaden kan dock dras. Relativt många personer utför svartarbete men arbetet fungerar nästan uteslutande som extraknäck. Till skillnad från situationen i flera andra länder finns få personer som är helt beroende av svartarbete för sitt uppehälle.

Gäst- och säsongsarbete i Sverige

Gäst- och/eller säsongsarbete omfattar en vid flora av sysselsättningar med olika status, inkomster och samhällsacceptans. Grovt kategoriserat kan gästarbetare delas in i en legal och en illegal kategori. Till de legala gästarbetarna (fortsättningsvis endast kallade gästarbetarna) kan den absoluta majoriteten av alla gäst- och säsongsarbetare i Sverige föras.

PLACE databasen kan bara användas i mycket liten utsträckning för att ta reda på hur stort antal och till vilken bransch gästarbetare i Sverige kan föras. Detta eftersom uppgifter om branschtillhörighet m.m. endast registreras för individer som är bosatta i Sverige den 31/12 varje år. Denna restriktion utestänger en stor del av säsongarbetarna eftersom deras arbete oftast utförs under perioder som är kortare än ett år (Migrationsverket, 2010).

Gruppen säsongsarbetare har ökat kraftigt över tid. I figuren nedan visas Migrationsverkets statistik över tredjelandsmedborgares ansökande om arbets- och uppehållstillstånd i Sverige 2005–2009[16]. Staplarna representerar olika gruppers antal under respektive år (värden på vänster y-axel). Linjen representerar det totala antalet arbets- och uppehållstillståndsansökningar under samma period (värden på höger y-axel). Figuren visar tydligt att antalet arbets- och uppehållstillståndssökande från tredjeland har ökat över tid och i synnerhet gäller denna ökning för gruppen säsongsarbetare.

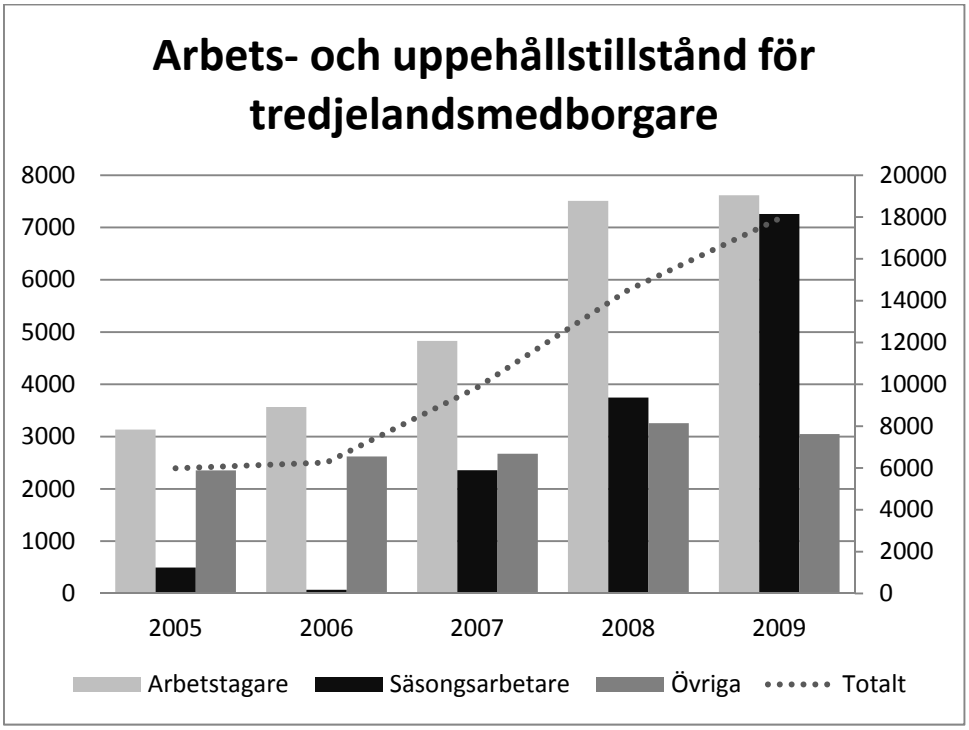

Figur 19 *Arbets- och uppehållstillstånd för tredjelandsmedborgare. Källa: Migrationsverket (egen bearbetning).*

Arbetskraftsinvandringen till Sverige har ökat över tid och enligt Migrationsverkets statistik utgörs 11 % av arbetskraften i Sverige av EU-medborgare. Ytterligare 9 % av arbetskraften utgörs av medborgare från tredjeland 2009 (Migrationsverket, 2010). Det bör dock tilläggas att en del av denna arbetskraft har bott i Sverige under flera år.

[16] Till gruppen tredjelandsmedborgare förs individer som måste ansöka om uppehålls- och arbetstillstånd i Sverige.

Därför är det mer tveksamt om de ska kategoriseras som gästarbetare. I gruppen EU-medborgare är utbildningsnivåerna likvärdiga med utbildningsnivåerna på den övriga svenska arbetsmarknaden. Arbetskraft från tredjeland har något lägre utbildningsnivåer jämfört med den svenska men variationer beroende på ursprungsland är stora. Tredjelandsgruppen domineras av migranter från asiatiska länder som Thailand, Indien och Kina och sysselsättningarna som arbets- och uppehållstillståndsansökningarna gäller inkluderar främst jordbruk, IT-sektorn och restaurangbranschen. De branscher som har störst andel tredjelandsmedborgare som arbetstagare inkluderar restaurangbranschen med cirka 21 % kockar och 16 % servitörer, omsorg och vård med cirka 13 % personliga assistenter och 14 % läkare, samt byggbranschen där i snitt 16 % av arbetskraften är medborgare i tredjeland (Migrationsverket, 2010). Bland säsongsarbetare, som oftast omfattar arbete inom jordbruk och byggbransch, kommer en stor andel av tredjelandsarbetarna från Thailand, Vietnam och Ukraina. Säsongsarbetare från EU-området kommer framförallt från Polen och övriga delar av Östeuropa.

Andelen av den svenska arbetskraften som utgörs av icke-medborgare har ökat över tid och kommer enligt prognoser att fortsätta öka (SCB, 2009, Migrationsverket, 2010). Tydligt är också att arbetskraftsmigrationen i allt större utsträckning är och sannolikt kommer att bli än mer global. I takt med att arbetskraftsmigrationen från fattigare länder ökar och att arbetet i vissa fall utförs under förutsättningar, eller med lön, som inte attraherar den del av arbetskraften som utgörs av svenska medborgare (så kallad ”*dual labour market*”), så ökar också behoven av tillsyn av arbetsmarknadsvillkoren[17].

Den illegala delen av arbete som utförs av gäst- och/eller säsongsarbete är svårare att uppskatta rent numerärt. I rikspolisstyrelsens lägesrapport 11 (Rikspolisstyrelsen, 2010) beskrivs omständigheterna kring de fall av illegalt arbete som anmälts till och/eller prövas i det svenska rättsystemet. Huvudsakligen rör rättsprövningarna organisation av sexuella tjänster, men i vissa fall även bygg- och anläggningsarbeten. Anmälningarna rör i flertalet fall organiserandet av dessa tjänster och sällan de individer som utför själva tjänsterna (ofta arbete under tvång). I flertalet fall utgörs arbetskraften av medborgare från tredjeland, och då i synnerhet från Östeuropa och vissa delar av Afrika och Sydostasien. Idag annonseras tjänsterna nästan uteslutande via Internet.

Svenskars arbete utomlands

Andelen svenskar som jobbar i utlandet för svenskregistrerade företag är relativt låg, cirka 2–4 promille av arbetskraften beroende på år[18]. Det totala antalet svenskar som antingen bor i Sverige och arbetar i utlandet för utländska företag, eller både bor och arbetar i utlandet är betydligt större men svårmätbart eftersom detaljerade statistiska uppgifter om boende och arbete i utlandet saknas[19]. De branscher (svenskregistrerade företag) som har det största antalet svenskar arbetandes i utlandet inkluderar (i storleksordning) sjötransport, offentlig förvaltning/försvar, resebyrå/researrangör och intressebevakning/religiös verksamhet, medan ytterst få utlandslokaliserade arbetare är registrerade i ingenjörs- och bygg/konstruktionsrelaterade branscher samt inom vetenskaplig forskning. Det låga antalet utlandsarbetande inom dessa branscher, som utför många internationella uppdrag, kan visa på att finns betydande skillnader i hur man registrerar utlandsarbete i olika branscher och företag.

[17] Många larmrapporter om exempelvis bärplockares villkor finns att studera inom forskning och media.
[18] Källa PLACE.
[19] Enligt Nordisk statistisk årsbok (2010) kan antalet utlandspendlade svenskar uppgå till cirka 45 000.

Bortsett från de uppenbara arbetsrisker som kan kopplas till svenskars militära och humanitära arbete i oroliga regioner är det svårt att uppskatta arbetssituationen för dem som verkar i utlandet. Det faktum att antalet utlandsarbetande är kraftigt underskattade och ökande över tid, i synnerhet om vi inkluderar kortare tjänsteresor, och det faktum att utlandsarbete är starkt koncentrerat till vissa branscher och till vissa regioner i utlandet, gör att utlandsarbetes villkor borde kunna studeras mer ingående.

Genom att studera vilka länder som annonserar efter svensk arbetskraft via svenska arbetsförmedlingstjänster kan en bild av det svenska utlandsarbetets geografi och branschsammansättning tecknas även för de grupper som inte jobbar för ett svenskregistrerat företag. De länder som flitigast annonserar efter svensk arbetskraft är Danmark tätt följt av Norge. Övriga länder kommer långt efter våra nordiska grannar men inkluderar vanligen engelskspråkiga länder, Spanien och i viss utsträckning andra nordeuropeiska stater. I tabellen nedan listas de branschgrupper/yrken som är mest frekventa (annonserade från utlandet) på Arbetsförmedlingens hemsida under våren 2011[20]. Bransch- och yrkessammansättningen i denna tabell visar tydligt att de tjänster som efterfrågas av utländska företag inte är de samma som sysselsätter svenskregistrerade företags arbetare i utlandet. Betoningen ligger på serviceyrken och bygg- och konstruktionstjänster. Många av de tjänster som utannonseras gäller tillsvidareanställningar men visstidsanställningar är vanligare bland de utländska annonserna än bland de svenska. Huvudsakligen vänder sig annonsörerna till unga yrkesutbildade[21].

Tabell 5 *Branschgruppering av utlandslokaliserade jobb som annonseras på den svenska arbetsmarknaden. Källa: Arbetsförmedlingen.*

Branschgrupper/yrken (topp 10)	**Procent**
Försäljning, inköp, marknadsföring	16 %
Hotell, restaurang, storhushåll	13 %
Hälso- och sjukvård	12 %
Administration, ekonomi, juridik	10 %
Pedagogiskt arbete	8 %
Tekniskt arbete	7 %
Bygg och anläggning	5 %
Transport	5 %
Chefer och verksamhetsledare	4 %
Socialt arbete	4 %

Feriejobb

Antalet sommarjobb som erbjuds i Sverige varierar kraftigt över tid och region varför en statistisk jämförelse är svår att utföra. Inte heller kan PLACE användas för att beskriva ungdomars feriearbete. Orsaken är dels att feriearbete sällan genererar så stora inkomster att arbetstagaren måste betala skatt (och därigenom registreras), dels att vår databas inte innehåller specifika mätningar av arbete under sommarmånaderna,

[20] http://www.arbetsformedlingen.se/For-arbetssokande/Hitta-lediga-jobb/Jobba-utomlands.html

[21] Utländska tjänster utannonseras även på andra jobbförmedlingssajter och då ofta riktade mot väl- och/eller specialutbildade yrkesgrupper. Huvudsakligen riktar sig dessa sajter till användare som aktivt söker tjänster och det görs ingen åtskillnad på företag som aktivt rekryterar arbetskraft i Sverige eller de företag som annonserar ut jobb på inhemsk marknad utan särskild hänsyn till internationella sökande. En statistisk sammanställning av utländska jobberbjudanden i Sverige är därför inte möjlig att göra utifrån dessa sajters data.

då flertalet feriejobb utförs. Att använda PLACE för beskrivning av feriearbete skulle därför grovt missa att beskriva ungdomars arbete.

En summering och kategorisering av de sommarjobb som erbjuds via Arbetsförmedlingen under våren 2011 ger dock en fingervisning om vilka typer av tjänster som efterfrågas på arbetsmarknaden. De fem största jobbkategorierna, som tillsammans representerar 4/5 av de erbjudna sommarjobben, är arbete i hotell/ restaurang och storhushåll, hälso- och sjukvård, transport, försäljning, inköp, marknadsföring samt socialt arbete. Det är med andra ord i den offentliga och privata service sektorn som ungdomar finner feriearbete. Under 2010 utannonserades drygt 48 000 feriearbeten på arbetsförmedlingens hemsida, av dessa utgjorde undersköterske- och vårdbiträdesjobb cirka 1/3 av alla jobb. Även inom handel, städning, restaurang/hotell och transport fanns flera lediga tjänster (Arbetsförmedlingen, 2011).

Att antalet feriejobb varierar över tid framgår vid en analys av data från SCB:s arbetskraftsundersökningar[22]. Genom att jämföra antalet sysselsatta ungdomar i åldrarna 15–19 år respektive ungdomar i åldrarna 20–24 år under juli månad med motsvarande antalet sysselsatta ungdomar i november kan vi teckna en bild, inte enbart av hur många feriearbeten som finns på den svenska arbetsmarknaden men även hur många ungdomar som är sysselsatta totalt[23]. Resultatet visar att i snitt 100 000 feriejobb skapas för ungdomar i åldrarna 15–19 år under juli månad varje år medan antalet feriejobb i åldrarna 20–24 är lägre (cirka 60 000). SCB:s siffror är högre än motsvarande siffror från Arbetsförmedlingen vilket antyder att drygt hälften av feriejobben tillsätts utan utlysning via Arbetsförmedlingen. I figuren nedan visas det genomsnittliga antalet anställda i respektive ålderskohort och månad för perioden 2005–2010. De årliga variationerna i antal feriearbeten är starkt kopplade till den allmänna konjunkturen varför prognoser om antal feriejobb är svåra att göra. Under perioden 2005–2010 har dock inga dramatiska förändringar, som inte kan kopplas till konjunkturläget, märkts av varför antal och branschorientering på de feriejobb som utlyses i framtiden kan antas likna antal och branschorientering i dagens feriejobb.

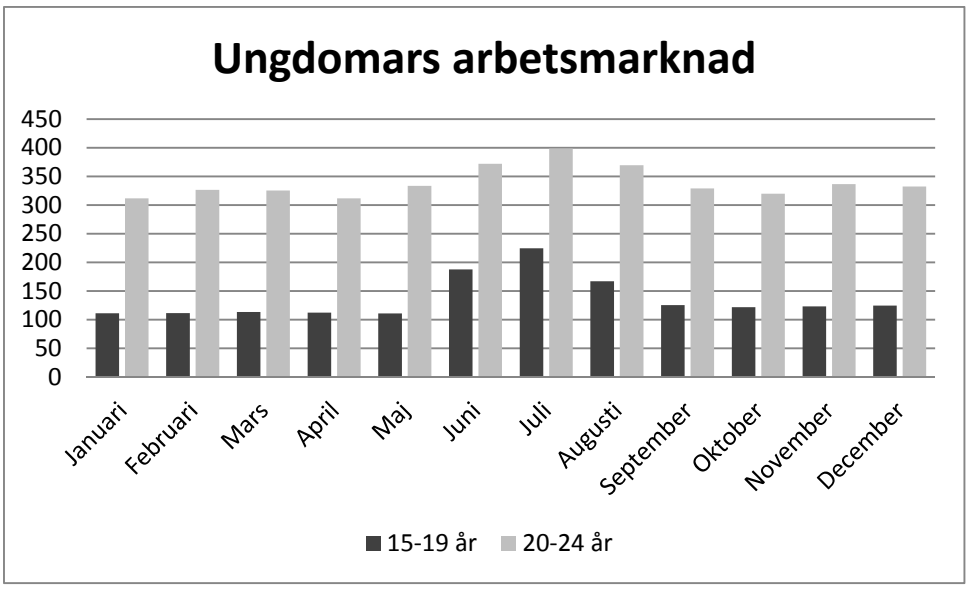

Figur 20 *Genomsnittligt antal (i tusental) anställda ungdomar i åldrarna 15-19 år och 20-24 år under åren 2005-2010. Källa: AKU (SCB), egen bearbetning.*

[22] Data finns tillgänglig på: http://www.ssd.scb.se/databaser/makro/Produkt.asp?produktid=AM0401&lang=1
[23] November är valt som referensmånad eftersom få ferierelaterade jobb finns på arbetsmarknaden under denna månad.

7. Sammanfattande diskussion

Ett syfte med denna rapport har varit att med statistik och kartografi beskriva den förändrade arbetsmarknaden dels från ett nationellt perspektiv, dels från ett branschperspektiv. Kunskaper om de förändringar som sker på arbetsmarknaden kan användas för att teckna en bild av framtidens arbetsmarknad. I denna del av rapporten står just den framtida arbetsmarknaden i fokus och då med särskilt intresse riktat mot de förändringar som kan påverka arbetsmiljön.

Den förändring som svensk arbetsmarknad genomgått under den studerade perioden visar på en markant ökning i utbildningsnivå i arbetskraften, i synnerhet inom de branscher som traditionellt haft en stor andel lågutbildade. En stor del av de jobb som hade låga eller inga krav på längre utbildning har dock försvunnit från den svenska arbetsmarknaden. Framförallt gäller detta inom tillverkningssektorn. Antalet servicejobb har däremot ökat avsevärt över tid, i synnerhet i den privata sektorn. Det är också inom dessa näringar som unga och invandrare ökat som andel av arbetskraften. Vissa servicebranscher, som exempelvis restaurang, hotell och anläggning har idag en mycket stor andel invandrare i arbetskraften. Samtidigt har åldern på arbetskraften ökat markant i nästan alla branscher. Företagsamheten har också ökat över tid, och på samma gång har arbetsplatserna och företagens storlek blivit fler med mindre. Trots detta minskar rörligheten mellan arbetsplatser och branscher. Det senare är ett samband som sannolikt hör samman med den ökade åldern i den arbetande befolkningen. Allt fler arbeten har också flyttats till mer befolkningstäta regioner och som en konsekvens bland annat av detta har pendlingsavstånden ökat.

Ur ett arbetsmiljöperspektiv finns det flera förändringsfaktorer som bidrar till att minska antalet arbetsrelaterade olyckor och sjukdomar men också ett antal faktorer som kan komma att bli problematiska i framtiden. Ett arbetsmiljöproblem som sannolikt kommer att öka är att koppla risk för arbetsrelaterad ohälsa till vissa grupper av arbetstagare. Detta av flera anledningar. En av anledningarna är den ökande företagsamheten. Via regressionsanalyser (ej redovisade i rapport av utrymmesskäl) är det möjligt att visa att sjukskrivning och arbetsskadelivränta/aktivitetsersättning är mindre vanligt bland småföretagare, även i de fall då alla andra faktorer är lika. På samma sätt är sjukskrivning och arbetsskadelivränta/aktivitetsersättning mindre vanligt bland individer som inte är svenska medborgare och individer som har varit i Sverige under kort tid. Bland dessa grupper finns det inga kända faktorer som kan förklara varför den rapporterade ohälsan är mindre, varför underrapportering av ohälsa måste betraktas som mer vanlig bland dessa grupper än bland andra. Icke svenska medborgare och/eller individer som varit kort tid i Sverige tillhör också grupper som har ökat starkt i antal under senare år och mycket talar för att denna utveckling kommer att fortsätta. Våra regressioner visar även att det finns ett positivt signifikant samband mellan arbetsplatsens storlek (mätt i antalet anställda) och rapporterad ohälsa, d.v.s. ju större arbetsplatsen är desto fler sjukdagar respektive desto mer frekvent är förekomst av arbetsskadelivränta/aktivitetsersättning. Även dessa samband kan tyda på likheter med gruppen företagare. Arbetstagare på företag och/eller arbetsplatser med få arbetstagare har sannolikt svårare att sjukanmäla sig och/eller rapportera arbetsskada – sjukdom eftersom det hårdare drabbar arbetsplatsens produktivitet.

Flera undersökningar pekar också på den tydliga koppling som finns mellan ålder, kön, region och arbetsrelaterad och allmän ohälsa (SBU, 2003). Eftersom den svenska arbetskraftens ålder ökat över tid finns det skäl att anta att den arbetsrelaterade ohälsan kommer att följa branschens demografiska utveckling. De regionala

skillnaderna i antal individer med rapporterad ohälsa som visas i rapporten, en skillnad som också dokumenteras i andra studier (SBU, 2003), kommer sannolikt minska på sikt på grund av urbaniseringen av jobb och arbetskraft till större orter.

En faktor som möjligen kan bidra till ökad arbetsrelaterad ohälsa är pendlingsutvecklingen. Som en konsekvens av arbetsmarknadens koncentration till större orter och fragmentering av arbetsuppgifter har pendlingsavstånden ökat markant under den studerade perioden. Förlängt resande ökar risken för trafikolyckor men också stress i samband med bilköer eller flaskhalsar i kollektivtrafik. Samtidigt har fordons- och infrastruktursäkerheten ökat över tid.

Arbetsmarknadsfaktorer som bidrar till minskad arbetsrelaterad ohälsa är den svenska arbetskraftens ökade utbildningsnivå. I de regressionsanalyser vi genomfört inom ramen för denna rapport utgör individens utbildningsnivå den enskilt viktigaste förklarande komponenten. Högre utbildning hör samman med större möjlighet att kontrollera och påverka sin egen arbetssituation, men också möjligheten att undvika fysiskt eller psykiskt krävande arbetsuppgifter. Möjligheten att kontrollera sin egen arbetssituation förefaller vara en faktor som generellt sett leder till minskad arbetsrelaterad ohälsa. Tabellresultat i denna rapport visar att branscher med stor möjlighet att påverka arbetssituation har mindre risk för ohälsa. Liknande resultat framkommer i andra rapporter (SBU, 2003).

Arbetsmarknadens förändring mellan 1993 och 2008 pekar på flera faktorer som minskat risken för arbetsrelaterad ohälsa. Ett fåtal faktorer är dock oroande; den ökande fragmenteringen av den svenska arbetsmarknaden och ökningen av grupper som av olika skäl sannolikt underrapporterar ohälsa kan långsiktigt komma att försvåra arbetsmiljöarbete. En annan oroande faktor är en ökande osäkerhet om var arbete utförs. Allt fler svenskar arbetar tillfälligt eller mer permanent utomlands och allt fler utländska medborgare arbetar tillfälligt eller permanent i Sverige. Den statistiska rapporteringen av antal och arbetets typ och omfattning saknas i stor utsträckning varför riskanalyser är svåra att konstruera.

Referenser

Arbetsförmedlingen, 2011, Så fixar du sommarjobb – Platsjournalen nr 4 2011, Stockholm.

Eurostat, 2008, NACE Rev. 2 Statistical classification of economic activites in the European Community, Eurostat methodologies and Working papers, ISSN 1977-0375 (pdf).
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-RA-07-015/EN/KS-RA-07-015-EN

Migrationsverket, 2010, European Migration Network - Satisfying Labour Demand through Migration, Stockholm (pdf).
http://www.migrationsverket.se/download/18.6332790112ab7633e5f800010378/EMN+studie+arbetskraftsinvandring-SE

Rikspolisstyrelsen, 2010, Lägesrapport 11: Människohandel för sexuella och andra ändamål 2009, RPS rapport 2010:5, Stockholm.

SBU, 2003, Sjukskrivning – orsaker, konsekvenser och praxis - En systematisk litteraturöversikt, rapport nr. 167, Stockholm (pdf).
http://www.sbu.se/upload/Publikationer/Content0/1/sjukskrivning/sjukskrivninghelarap

SCB, 2007, MIS 2007:2, SNI 2007 Standard för svensk näringsgrensindelning 2007, Örebro (pdf).
http://www.scb.se/statistik/_publikationer/OV9999_2007A01_BR_00_X71OP0701

SCB, 2009, Arbetskraftsprognos 2009 - Utvecklingen till år 2030 enligt två scenarier, SCB.

SIKA, 2007, RES 2005-2006, The National Travel Survey, Östersund.

Skatteverket, 2007, Svartköp och svartjobb i Sverige, Rapport 2007:1, Stockholm.

SKL, 2010, Kommungrupps-indelning 2011 - REVIDERING AV SVERIGES KOMMUNER OCH LANDSTINGS KOMMUNGRUPPSINDELNING, Stockholm.
http://www.skl.se/kommuner_och_landsting/om_kommuner/kommungruppsindelning

Tillväxtverket, 2003, FA-regioner, Stockholm (pdf).
http://www.tillvaxtverket.se/download/18.21099e4211fdba8c87b800035196/FA-regioner

Appendix: Branschundergruppstabeller

Branschindelningen i detta appendix följer den senaste indelningen (SNI 2007).

Tabell 6 *Procentuell kommungruppsfördelning (SKL2011) av olika branscher i Sverige. Värden utanför parentes anger procent av branschens totala arbetsstyrka i respektive kommungrupp 2008. Värden inom parentes anger motsvarande procent år 1993. Källa: PLACE.*

Branschundergrupper	Storstäder	Förortskommuner till storstäderna	Större städer	Förortskommuner till större städer	Pendlingskommuner	Turism- och besöksnäringskommuner	Varuproducerande kommuner	Glesbygdkommuner	Kommuner i tätbefolkad region	Kommuner i glesbefolkad region
Jordbruk och jakt samt service i anslutning härtill	1%(1%)	6%(5%)	25%(24%)	7%(7%)	14%(14%)	8%(9%)	12%(14%)	3%(3%)	19%(20%)	4%(3%)
Skogsbruk	1%(2%)	2%(2%)	26%(23%)	2%(5%)	10%(9%)	6%(4%)	19%(15%)	11%(12%)	12%(17%)	11%(12%)
Utvinning av metallmalmer	1%(0%)	0%(0%)	12%(19%)	0%(0%)	0%(0%)	0%(4%)	40%(31%)	0%(0%)	7%(6%)	41%(39%)
Livsmedelsframställning	16%(16%)	10%(10%)	32%(34%)	7%(9%)	7%(7%)	3%(4%)	10%(7%)	1%(1%)	12%(11%)	3%(2%)
Framställning av drycker	19%(48%)	25%(6%)	21%(15%)	0%(0%)	1%(2%)	0%(0%)	15%(14%)	1%(0%)	16%(14%)	0%(1%)
Textilvarutillverkning	8%(5%)	8%(4%)	36%(32%)	3%(4%)	11%(6%)	3%(3%)	6%(13%)	1%(1%)	23%(30%)	2%(1%)
Tillverkning av trä och varor av trä, kork, rotting o.d. utom möbler	2%(2%)	4%(3%)	17%(18%)	3%(3%)	11%(12%)	4%(4%)	31%(28%)	7%(7%)	14%(14%)	7%(9%)
Pappers- och pappersvarutillverkning	3%(2%)	7%(8%)	31%(32%)	8%(8%)	7%(6%)	3%(3%)	19%(20%)	0%(1%)	12%(11%)	10%(10%)
Grafisk produktion och reproduktion av inspelningar	26%(29%)	13%(12%)	31%(32%)	2%(2%)	4%(4%)	2%(2%)	9%(7%)	0%(1%)	11%(10%)	2%(2%)
Tillverkning av kemikalier och kemiska produkter	8%(10%)	14%(15%)	31%(26%)	3%(2%)	20%(19%)	0%(1%)	12%(14%)	2%(2%)	8%(9%)	1%(2%)
Tillverkning av farmaceutiska basprodukter och läkemedel	12%(26%)	20%(14%)	62%(55%)	0%(0%)	4%(3%)	0%(0%)	2%(2%)	0%(0%)	0%(0%)	0%(0%)
Tillverkning av gummi- och plastvaror	4%(5%)	7%(6%)	26%(25%)	3%(3%)	9%(13%)	3%(3%)	30%(29%)	1%(1%)	15%(14%)	2%(3%)
Tillverkning av andra icke-metalliska mineraliska produkter	6%(5%)	8%(7%)	22%(24%)	9%(8%)	17%(15%)	5%(4%)	19%(24%)	3%(2%)	9%(10%)	2%(2%)
Stål- och metallframställning	1%(2%)	0%(0%)	17%(27%)	0%(0%)	13%(14%)	3%(1%)	50%(35%)	1%(1%)	14%(19%)	0%(0%)
Tillverkning av metallvaror utom maskiner och apparater	6%(9%)	7%(6%)	22%(22%)	2%(2%)	9%(8%)	5%(5%)	31%(27%)	2%(2%)	12%(13%)	5%(5%)
Tillverkning av datorer, elektronikvaror och optik	41%(28%)	18%(25%)	23%(26%)	2%(3%)	4%(4%)	1%(2%)	5%(2%)	2%(1%)	4%(6%)	1%(3%)
Tillverkning av elapparatur	7%(7%)	5%(6%)	37%(35%)	4%(2%)	4%(4%)	1%(2%)	24%(17%)	1%(2%)	14%(21%)	4%(4%)
Tillverkning av övriga maskiner	10%(12%)	8%(9%)	31%(31%)	2%(4%)	8%(7%)	1%(1%)	22%(18%)	2%(1%)	14%(13%)	3%(4%)
Tillverkning av motorfordon, släpfordon och påhängsvagnar	29%(25%)	1%(1%)	37%(42%)	0%(0%)	6%(6%)	1%(1%)	17%(18%)	1%(0%)	7%(7%)	1%(0%)
Tillverkning av andra transportmedel	3%(6%)	4%(4%)	62%(61%)	2%(1%)	8%(10%)	4%(3%)	8%(13%)	0%(0%)	7%(2%)	1%(0%)
Tillverkning av möbler	4%(3%)	4%(3%)	16%(15%)	1%(1%)	14%(14%)	3%(4%)	35%(39%)	2%(4%)	19%(14%)	2%(2%)
Annan tillverkning	19%(19%)	18%(19%)	37%(34%)	5%(1%)	6%(9%)	1%(2%)	7%(9%)	0%(0%)	5%(5%)	1%(2%)
Reparation och installation av maskiner och apparater	18%(29%)	10%(14%)	32%(41%)	2%(0%)	12%(4%)	2%(1%)	13%(1%)	1%(1%)	8%(6%)	3%(3%)
Försörjning av el, gas, värme och kyla	20%(20%)	6%(9%)	38%(49%)	1%(0%)	3%(2%)	8%(1%)	9%(8%)	2%(1%)	8%(6%)	4%(5%)
Avfallshantering_ återvinning	20%(1%)	13%(1%)	33%(41%)	4%(0%)	6%(14%)	3%(0%)	10%(15%)	1%(0%)	7%(26%)	4%(1%)

Byggande av hus	17%(16%)	18%(15%)	29%(33%)	4%(3%)	8%(7%)	4%(3%)	7%(7%)	2%(2%)	8%(9%)	4%(4%)
Anläggningsarbeten	15%(10%)	13%(10%)	31%(33%)	3%(3%)	8%(8%)	4%(4%)	8%(10%)	3%(4%)	10%(12%)	6%(7%)
Specialiserad bygg- och anläggningsverksamhet	16%(18%)	16%(14%)	32%(33%)	3%(3%)	7%(7%)	3%(3%)	8%(9%)	2%(2%)	9%(9%)	4%(4%)
Handel samt reparation av motorfordon och motorcyklar	16%(18%)	15%(13%)	36%(34%)	2%(2%)	6%(6%)	2%(2%)	8%(9%)	1%(2%)	9%(10%)	3%(4%)
Parti- och provisionshandel utom med motorfordon	29%(32%)	22%(18%)	27%(29%)	2%(1%)	4%(4%)	1%(1%)	5%(5%)	0%(1%)	7%(8%)	1%(1%)
Detaljhandel utom med motorfordon och motorcyklar	22%(19%)	14%(11%)	33%(33%)	2%(2%)	5%(6%)	3%(4%)	6%(9%)	1%(2%)	9%(10%)	3%(4%)
Landtransport; transport i rörsystem	22%(22%)	13%(13%)	29%(30%)	2%(2%)	7%(6%)	3%(3%)	8%(8%)	3%(3%)	8%(8%)	4%(4%)
Sjötransport	48%(59%)	11%(10%)	17%(15%)	0%(0%)	7%(7%)	10%(5%)	1%(1%)	0%(0%)	3%(3%)	1%(0%)
Lufttransport	14%(14%)	24%(23%)	8%(6%)	0%(0%)	49%(53%)	1%(1%)	0%(1%)	0%(0%)	2%(1%)	1%(1%)
Magasinering och stödtjänster till transport	28%(29%)	12%(10%)	32%(30%)	1%(1%)	14%(17%)	2%(2%)	4%(4%)	1%(1%)	5%(5%)	1%(2%)
Post- och kurirverksamhet	25%(28%)	17%(13%)	32%(31%)	1%(2%)	6%(5%)	2%(2%)	5%(6%)	1%(2%)	8%(7%)	3%(3%)
Hotell- och logiverksamhet	25%(4%)	9%(4%)	25%(19%)	2%(5%)	7%(7%)	11%(29%)	6%(9%)	2%(4%)	8%(10%)	5%(8%)
Restaurang-, catering- och barverksamhet	34%(34%)	11%(10%)	30%(29%)	2%(1%)	5%(6%)	4%(4%)	5%(5%)	1%(1%)	6%(6%)	2%(3%)
Förlagsverksamhet	48%(40%)	7%(6%)	30%(33%)	1%(1%)	3%(4%)	1%(1%)	3%(5%)	1%(1%)	5%(6%)	2%(3%)
Film-, video- och tv-programverksamhet, ljudinspelningar och fonogramutgivning	65%(55%)	15%(20%)	12%(15%)	1%(0%)	1%(2%)	1%(1%)	1%(2%)	0%(0%)	3%(2%)	1%(2%)
Planering och sändning av program	64%(66%)	3%(6%)	25%(22%)	0%(0%)	1%(1%)	1%(1%)	1%(1%)	0%(0%)	2%(1%)	3%(1%)
Telekommunikation	49%(36%)	10%(10%)	32%(39%)	0%(1%)	1%(2%)	1%(1%)	2%(4%)	0%(1%)	2%(4%)	2%(2%)
Dataprogrammering, datakonsultverksamhet od	51%(42%)	16%(26%)	26%(22%)	0%(0%)	2%(4%)	0%(0%)	2%(2%)	0%(0%)	2%(1%)	1%(1%)
Informationstjänster	50%(38%)	16%(28%)	26%(27%)	0%(1%)	2%(0%)	1%(0%)	0%(2%)	2%(0%)	1%(1%)	2%(3%)
Finansiella tjänster utom försäkring och pensionsfondsverksamhet	50%(47%)	11%(7%)	20%(22%)	1%(1%)	3%(4%)	2%(2%)	4%(6%)	1%(1%)	5%(6%)	2%(2%)
Försäkring, återförsäkring och pensionsfondsverksamhet utomobligatorisk socialförsäkring	53%(50%)	8%(12%)	30%(27%)	0%(0%)	1%(2%)	1%(1%)	2%(2%)	0%(1%)	2%(3%)	3%(2%)
Stödtjänster till finansiella tjänster och försäkring	68%(60%)	7%(10%)	17%(22%)	1%(0%)	2%(2%)	1%(0%)	1%(2%)	0%(0%)	2%(3%)	1%(1%)
Fastighetsverksamhet	26%(24%)	11%(11%)	35%(32%)	2%(2%)	5%(6%)	3%(3%)	6%(9%)	1%(1%)	8%(8%)	3%(3%)
Juridisk och ekonomisk konsultverksamhet	43%(40%)	11%(8%)	27%(29%)	1%(1%)	4%(3%)	2%(2%)	4%(6%)	1%(1%)	6%(7%)	2%(3%)
Verksamheter som utövas av huvudkontor; konsulttjänster till företag	49%(50%)	16%(16%)	21%(21%)	1%(1%)	4%(3%)	1%(1%)	3%(3%)	1%(1%)	3%(3%)	1%(1%)
Arkitekt- och teknisk konsultverksamhet; teknisk provning och analys	37%(34%)	13%(14%)	33%(35%)	1%(1%)	3%(3%)	1%(1%)	3%(5%)	1%(1%)	4%(4%)	2%(2%)
Vetenskaplig forskning och utveckling	27%(41%)	8%(7%)	57%(43%)	1%(2%)	1%(1%)	1%(1%)	1%(1%)	0%(0%)	3%(4%)	1%(1%)
Reklam och marknadsundersökning	50%(45%)	10%(16%)	29%(26%)	1%(1%)	2%(2%)	1%(1%)	2%(3%)	0%(0%)	3%(4%)	2%(2%)
Annan verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik	43%(34%)	13%(16%)	27%(24%)	2%(1%)	3%(3%)	2%(8%)	2%(5%)	0%(4%)	8%(4%)	1%(1%)
Veterinärverksamhet	17%(17%)	12%(6%)	43%(53%)	2%(2%)	11%(8%)	1%(1%)	3%(4%)	1%(2%)	9%(5%)	2%(3%)
Uthyrning och leasing	30%(32%)	18%(15%)	28%(29%)	3%(3%)	6%(6%)	3%(2%)	4%(4%)	1%(1%)	5%(7%)	3%(2%)
Arbetsförmedling, bemanning och andra personalrelaterade tjänster	41%(-)	8%(-)	36%(-)	1%(-)	3%(-)	1%(-)	4%(-)	1%(-)	4%(-)	2%(-)
Resebyrå- och researrangörsverksamhet och andra resetjänster och relaterade tjänster	50%(48%)	8%(6%)	19%(25%)	2%(1%)	3%(3%)	4%(4%)	4%(4%)	1%(1%)	5%(6%)	3%(2%)
Säkerhets- och bevakningsverksamhet	45%(48%)	9%(6%)	30%(33%)	1%(1%)	7%(3%)	1%(1%)	3%(4%)	0%(0%)	3%(3%)	1%(2%)
Fastighetsservice samt skötsel och underhåll av grönytor	27%(24%)	16%(14%)	30%(35%)	2%(2%)	5%(6%)	3%(2%)	7%(6%)	1%(1%)	6%(7%)	2%(3%)
Kontorstjänster och andra företagstjänster	24%(18%)	7%(30%)	36%(32%)	1%(0%)	3%(1%)	4%(7%)	8%(0%)	4%(0%)	7%(9%)	6%(2%)
Offentlig förvaltning och försvar; obligatorisk socialförsäkring	28%(22%)	10%(11%)	36%(35%)	1%(1%)	4%(6%)	2%(3%)	5%(5%)	1%(2%)	8%(9%)	4%(5%)
Utbildning	18%(19%)	16%(9%)	33%(39%)	3%(1%)	7%(5%)	3%(2%)	7%(8%)	2%(2%)	8%(9%)	3%(4%)
Hälso- och sjukvård	20%(16%)	14%(10%)	43%(46%)	1%(2%)	4%(7%)	2%(2%)	5%(6%)	1%(2%)	7%(7%)	3%(3%)
Vård och omsorg med boende	12%(8%)	11%(8%)	32%(30%)	4%(4%)	9%(10%)	4%(5%)	11%(13%)	3%(4%)	11%(13%)	4%(6%)

Öppna sociala insatser	16%(16%)	13%(12%)	31%(27%)	3%(2%)	7%(8%)	3%(4%)	9%(11%)	2%(3%)	11%(11%)	5%(5%)
Konstnärlig och kulturell verksamhet samt underhållningsverksamhet	49%(51%)	11%(11%)	25%(27%)	1%(0%)	3%(2%)	2%(1%)	3%(2%)	0%(0%)	4%(2%)	2%(1%)
Biblioteks-, arkiv- och museiverksamhet mm	32%(26%)	8%(7%)	33%(35%)	2%(2%)	4%(5%)	4%(4%)	5%(6%)	3%(2%)	7%(7%)	3%(4%)
Spel- och vadhållningsverksamhet	45%(41%)	17%(19%)	21%(24%)	0%(1%)	1%(1%)	9%(6%)	2%(2%)	0%(0%)	3%(5%)	1%(2%)
Sport-, fritids- och nöjesverksamhet	21%(16%)	13%(12%)	31%(30%)	3%(3%)	6%(6%)	6%(5%)	7%(8%)	2%(3%)	8%(11%)	4%(5%)
Intressebevakning; religiös verksamhet	28%(27%)	8%(8%)	31%(32%)	2%(2%)	6%(5%)	3%(3%)	8%(8%)	2%(2%)	8%(8%)	3%(4%)
Reparation av datorer, hushållsartiklar och personliga artiklar	23%(28%)	17%(13%)	36%(40%)	2%(1%)	4%(3%)	1%(2%)	4%(4%)	1%(1%)	9%(7%)	2%(2%)
Andra konsumenttjänster	23%(20%)	13%(10%)	31%(35%)	2%(2%)	7%(6%)	3%(3%)	8%(9%)	1%(2%)	8%(9%)	3%(3%)

Tabell 7 *Branschernas demografiska och utbildningsmässiga fördelning. Värden utanför parentes anger procent av branschens totala arbetsstyrka i respektive kommungrupp 2008. Värden inom parentes anger motsvarande procent år 1993. Av utrymmesskäl har variablerna män och eftergymnasialt utbildade lyfts ur tabellen. Respektive variabels procentvärde kan dock enkelt räknas fram med hjälp av tabellens visade variabler. Källa: PLACE.*

Branschundergrupper	Kvinnor	Etableringsfasen	Reproduktiva fasen	Postreproduktiva fasen	<19år eller >64 år	Svensk bakgrund	Invandrare	Gymnasieutbildade	Lågutbildade
Jordbruk och jakt samt service i anslutning härtill	24%(31%)	12%(11%)	42%(50%)	34%(31%)	13%(8%)	85%(78%)	6%(3%)	57%(47%)	29%(46%)
Skogsbruk	15%(20%)	11%(9%)	41%(55%)	31%(29%)	17%(6%)	86%(74%)	4%(7%)	52%(42%)	27%(45%)
Utvinning av metallmalmer	17%(11%)	13%(10%)	54%(61%)	32%(26%)	1%(2%)	82%(74%)	5%(6%)	68%(60%)	12%(30%)
Livsmedelsframställning	40%(40%)	20%(24%)	55%(52%)	23%(19%)	2%(6%)	70%(72%)	19%(12%)	58%(48%)	25%(42%)
Framställning av drycker	27%(26%)	14%(27%)	64%(54%)	21%(15%)	1%(4%)	73%(69%)	14%(13%)	57%(50%)	19%(34%)
Textilvarutillverkning	44%(48%)	10%(12%)	54%(58%)	32%(27%)	4%(2%)	70%(65%)	18%(18%)	55%(42%)	28%(50%)
Tillverkning av trä och varor av trä, kork, rotting o.d. utom möbler	15%(17%)	12%(15%)	55%(58%)	29%(23%)	4%(4%)	83%(78%)	8%(6%)	60%(45%)	28%(49%)
Pappers- och pappersvarutillverkning	24%(24%)	9%(14%)	55%(61%)	34%(23%)	2%(3%)	80%(74%)	8%(9%)	56%(48%)	22%(39%)
Grafisk produktion och reproduktion av inspelningar	30%(34%)	11%(13%)	57%(60%)	28%(23%)	3%(4%)	78%(72%)	10%(10%)	58%(50%)	24%(41%)
Tillverkning av kemikalier och kemiska produkter	31%(28%)	10%(14%)	60%(62%)	28%(21%)	2%(3%)	77%(72%)	11%(11%)	48%(47%)	15%(31%)
Tillverkning av farmaceutiska basprodukter och läkemedel	56%(57%)	5%(14%)	70%(65%)	23%(18%)	2%(2%)	72%(71%)	15%(12%)	35%(36%)	7%(19%)
Tillverkning av gummi- och plastvaror	30%(35%)	14%(16%)	58%(61%)	26%(21%)	3%(3%)	72%(69%)	17%(15%)	60%(48%)	24%(42%)
Tillverkning av andra icke-metalliska mineraliska produkter	18%(21%)	13%(12%)	55%(59%)	28%(26%)	3%(2%)	77%(73%)	11%(10%)	57%(44%)	26%(47%)
Stål- och metallframställning	18%(17%)	12%(11%)	54%(62%)	32%(26%)	2%(2%)	76%(69%)	11%(14%)	60%(51%)	20%(39%)
Tillverkning av metallvaror utom maskiner och apparater	17%(22%)	14%(12%)	56%(61%)	27%(24%)	3%(3%)	74%(71%)	14%(12%)	64%(51%)	21%(40%)
Tillverkning av datorer, elektronikvaror och optik	29%(34%)	6%(14%)	70%(67%)	23%(18%)	1%(2%)	72%(71%)	16%(13%)	35%(44%)	7%(22%)
Tillverkning av elapparatur	27%(31%)	11%(14%)	57%(62%)	29%(22%)	2%(2%)	75%(71%)	14%(13%)	53%(49%)	16%(35%)
Tillverkning av övriga maskiner	18%(17%)	11%(12%)	60%(63%)	27%(23%)	2%(2%)	76%(72%)	13%(12%)	58%(54%)	14%(30%)
Tillverkning av motorfordon, släpfordon och påhängsvagnar	22%(21%)	11%(14%)	66%(66%)	21%(19%)	1%(1%)	70%(68%)	17%(18%)	56%(51%)	16%(32%)
Tillverkning av andra transportmedel	19%(17%)	8%(12%)	60%(65%)	30%(22%)	2%(1%)	84%(79%)	6%(5%)	52%(55%)	13%(24%)
Tillverkning av möbler	25%(29%)	13%(14%)	57%(58%)	28%(26%)	3%(3%)	79%(75%)	11%(8%)	60%(44%)	27%(50%)
Annan tillverkning	41%(42%)	9%(14%)	60%(63%)	27%(20%)	3%(3%)	73%(70%)	15%(13%)	54%(53%)	15%(32%)
Reparation och installation av maskiner och apparater	11%(13%)	10%(9%)	54%(66%)	32%(24%)	4%(1%)	78%(71%)	10%(13%)	62%(54%)	17%(28%)
Försörjning av el, gas, värme och kyla	26%(16%)	7%(11%)	53%(64%)	36%(20%)	3%(4%)	85%(77%)	5%(6%)	48%(53%)	9%(20%)
Avfallshantering; återvinning	17%(13%)	12%(10%)	54%(55%)	30%(33%)	3%(3%)	79%(71%)	9%(10%)	57%(51%)	27%(35%)
Byggande av hus	7%(7%)	16%(16%)	54%(60%)	27%(20%)	3%(5%)	81%(80%)	8%(5%)	66%(59%)	18%(31%)
Anläggningsarbeten	16%(15%)	9%(10%)	50%(56%)	38%(29%)	3%(5%)	83%(77%)	6%(5%)	58%(50%)	21%(39%)
Specialiserad bygg- och anläggningsverksamhet	7%(9%)	17%(16%)	56%(63%)	24%(18%)	3%(3%)	79%(79%)	9%(6%)	70%(61%)	21%(34%)
Handel samt reparation av motorfordon och motorcyklar	13%(15%)	15%(15%)	58%(62%)	24%(21%)	3%(3%)	76%(76%)	12%(7%)	67%(56%)	23%(38%)
Parti- och provisionshandel utom med motorfordon	32%(34%)	12%(16%)	62%(60%)	23%(20%)	3%(4%)	76%(75%)	11%(7%)	56%(52%)	15%(31%)
Detaljhandel utom med motorfordon och motorcyklar	64%(66%)	31%(26%)	50%(47%)	17%(20%)	3%(7%)	76%(76%)	11%(6%)	62%(52%)	16%(38%)
Landtransport; transport i rörsystem	14%(18%)	11%(11%)	52%(65%)	32%(21%)	5%(3%)	71%(73%)	17%(9%)	60%(49%)	27%(45%)

Sjötransport	30%(33%)	19%(21%)	50%(60%)	28%(16%)	3%(3%)	72%(67%)	12%(14%)	44%(50%)	13%(23%)
Lufttransport	50%(49%)	6%(5%)	69%(81%)	24%(13%)	1%(0%)	74%(72%)	11%(11%)	53%(53%)	5%(12%)
Magasinering och stödtjänster till transport	31%(32%)	16%(15%)	57%(64%)	25%(20%)	2%(2%)	75%(75%)	11%(7%)	59%(53%)	18%(30%)
Post- och kurirverksamhet	36%(52%)	27%(17%)	45%(59%)	26%(19%)	3%(5%)	73%(76%)	14%(7%)	68%(82%)	10%(6%)
Hotell- och logiverksamhet	67%(57%)	32%(34%)	52%(36%)	13%(10%)	2%(19%)	66%(84%)	22%(5%)	60%(50%)	17%(36%)
Restaurang-, catering- och barverksamhet	50%(56%)	39%(35%)	50%(45%)	10%(8%)	1%(12%)	49%(61%)	38%(24%)	57%(53%)	26%(39%)
Förlagsverksamhet	43%(47%)	11%(14%)	62%(59%)	22%(21%)	6%(6%)	78%(75%)	8%(5%)	35%(46%)	8%(26%)
Film-, video- och tv-programverksamhet, ljudinspelningar och fonogramutgivning	41%(41%)	17%(21%)	62%(61%)	14%(12%)	7%(5%)	71%(70%)	11%(10%)	45%(49%)	12%(25%)
Planering och sändning av program	48%(43%)	9%(13%)	58%(62%)	27%(21%)	6%(4%)	75%(69%)	10%(10%)	38%(44%)	7%(17%)
Telekommunikation	35%(39%)	12%(7%)	59%(70%)	28%(22%)	1%(1%)	80%(79%)	7%(4%)	55%(67%)	6%(14%)
Dataprogrammering, datakonsultverksamhet od	24%(36%)	6%(8%)	77%(74%)	16%(15%)	1%(2%)	77%(77%)	10%(7%)	27%(37%)	4%(14%)
Informationstjänster	37%(48%)	13%(13%)	69%(72%)	16%(13%)	2%(2%)	73%(78%)	11%(7%)	40%(42%)	7%(10%)
Finansiella tjänster utom försäkring och pensionsfondsverksamhet	56%(62%)	9%(10%)	60%(67%)	28%(21%)	2%(2%)	80%(78%)	7%(5%)	44%(58%)	5%(16%)
Försäkring, återförsäkring och pensionsfondsverksamhet utomobligatorisk socialförsäkring	52%(51%)	7%(9%)	61%(66%)	29%(24%)	4%(1%)	81%(76%)	6%(5%)	49%(53%)	8%(20%)
Stödtjänster till finansiella tjänster och försäkring	47%(46%)	12%(14%)	62%(66%)	22%(18%)	4%(3%)	76%(75%)	9%(6%)	43%(47%)	6%(17%)
Fastighetsverksamhet	38%(37%)	8%(13%)	39%(53%)	33%(27%)	20%(7%)	76%(72%)	9%(8%)	50%(50%)	20%(37%)
Juridisk och ekonomisk konsultverksamhet	58%(56%)	7%(9%)	56%(69%)	29%(20%)	8%(2%)	80%(78%)	7%(5%)	32%(39%)	5%(12%)
Verksamheter som utövas av huvudkontor; konsulttjänster till företag	43%(42%)	11%(11%)	57%(63%)	25%(22%)	7%(3%)	75%(74%)	11%(8%)	31%(40%)	6%(17%)
Arkitekt- och teknisk konsultverksamhet; teknisk provning och analys	24%(26%)	7%(9%)	60%(64%)	25%(25%)	7%(2%)	78%(76%)	9%(8%)	33%(44%)	5%(12%)
Vetenskaplig forskning och utveckling	42%(41%)	7%(11%)	67%(68%)	22%(19%)	4%(2%)	70%(69%)	18%(14%)	13%(22%)	4%(11%)
Reklam och marknadsundersökning	48%(46%)	23%(19%)	59%(52%)	14%(11%)	4%(18%)	70%(73%)	15%(10%)	46%(42%)	13%(32%)
Annan verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik	46%(44%)	11%(21%)	62%(59%)	20%(16%)	6%(4%)	67%(74%)	20%(8%)	39%(55%)	9%(31%)
Veterinärverksamhet	79%(72%)	13%(15%)	63%(73%)	21%(11%)	3%(2%)	79%(80%)	9%(7%)	37%(40%)	5%(12%)
Uthyrning och leasing	22%(23%)	20%(17%)	56%(63%)	20%(17%)	4%(3%)	77%(77%)	10%(7%)	62%(54%)	19%(33%)
Arbetsförmedling, bemanning och andra personalrelaterade tjänster	44%(-)	34%(-)	51%(-)	13%(-)	2%(-)	65%(-)	20%(-)	48%(-)	11%(-)
Resebyrå- och researrangörsverksamhet och andra resetjänster och relaterade tjänster	70%(67%)	15%(22%)	63%(65%)	18%(11%)	4%(3%)	72%(70%)	14%(13%)	54%(62%)	7%(16%)
Säkerhets- och bevakningsverksamhet	29%(28%)	24%(22%)	61%(66%)	13%(12%)	1%(0%)	72%(74%)	11%(5%)	66%(60%)	12%(25%)
Fastighetsservice samt skötsel och underhåll av grönytor	55%(59%)	17%(21%)	57%(55%)	23%(17%)	2%(7%)	51%(60%)	38%(23%)	52%(45%)	33%(49%)
Kontorstjänster och andra företagstjänster	52%(54%)	23%(30%)	47%(41%)	28%(14%)	2%(15%)	67%(70%)	19%(13%)	57%(45%)	25%(48%)
Offentlig förvaltning och försvar; obligatorisk socialförsäkring	56%(48%)	5%(8%)	53%(65%)	38%(26%)	4%(1%)	80%(76%)	8%(6%)	33%(43%)	6%(15%)
Utbildning	75%(54%)	8%(8%)	55%(58%)	33%(31%)	4%(3%)	76%(69%)	12%(11%)	28%(26%)	6%(15%)
Hälso- och sjukvård	81%(80%)	6%(7%)	53%(70%)	37%(22%)	4%(1%)	75%(77%)	13%(7%)	33%(51%)	3%(8%)
Vård och omsorg med boende	86%(87%)	14%(19%)	54%(57%)	30%(21%)	3%(3%)	72%(74%)	16%(8%)	67%(65%)	10%(22%)
Öppna sociala insatser	83%(89%)	19%(16%)	52%(62%)	26%(20%)	4%(2%)	70%(73%)	18%(9%)	56%(58%)	13%(24%)
Konstnärlig och kulturell verksamhet samt underhållningsverksamhet	46%(43%)	12%(15%)	59%(67%)	22%(16%)	7%(3%)	74%(70%)	11%(12%)	36%(41%)	8%(19%)
Biblioteks-, arkiv- och museiverksamhet mm	66%(68%)	8%(9%)	47%(58%)	38%(30%)	7%(3%)	78%(71%)	9%(9%)	30%(36%)	8%(19%)
Spel- och vadhållningsverksamhet	54%(63%)	33%(40%)	54%(43%)	11%(11%)	2%(5%)	69%(73%)	15%(8%)	53%(55%)	15%(30%)
Sport-, fritids- och nöjesverksamhet	43%(44%)	25%(21%)	47%(49%)	23%(17%)	5%(14%)	77%(76%)	10%(7%)	56%(47%)	18%(37%)
Intressebevakning; religiös verksamhet	56%(54%)	10%(14%)	40%(50%)	33%(28%)	17%(8%)	77%(71%)	10%(8%)	41%(43%)	14%(30%)
Reparation av datorer, hushållsartiklar och personliga artiklar	20%(14%)	13%(12%)	54%(69%)	28%(18%)	5%(1%)	70%(73%)	16%(11%)	63%(62%)	18%(25%)
Andra konsumenttjänster	78%(77%)	17%(20%)	55%(59%)	23%(17%)	5%(4%)	67%(72%)	20%(12%)	65%(60%)	20%(35%)

Tabell 8 *Branschernas arbetsmarknadsstatus samt demografi. Värden utanför parentes anger procent av branschens totala arbetsstyrka i respektive kommungrupp 2008. Värden inom parentes anger motsvarande procent år 1993. Av utrymmesskäl har "motsatsparet" till varje variabel lyfts bort från tabellen. Källa: PLACE.*

Branschundergrupp	Branschbytare	Nyanställda	Privat sektor	Arbetslöshet under år	Egenföretagare	Sjuk- och rehabiliteringsersättning	Kort tid i Sverige < 5år
Jordbruk och jakt samt service i anslutning härtill	11%(19%)	15%(23%)	99%(98%)	5%(8%)	57%(54%)	9%(19%)	4%(1%)
Skogsbruk	13%(29%)	20%(37%)	100%(75%)	7%(26%)	42%(22%)	7%(18%)	2%(3%)
Utvinning av metallmalmer	8%(6%)	10%(8%)	100%(100%)	4%(12%)	0%(0%)	8%(20%)	1%(1%)
Livsmedelsframställning	12%(15%)	15%(20%)	100%(100%)	7%(14%)	3%(1%)	12%(19%)	5%(3%)
Framställning av drycker	10%(17%)	17%(19%)	100%(100%)	6%(14%)	1%(0%)	9%(16%)	2%(3%)
Textilvarutillverkning	10%(14%)	11%(21%)	100%(100%)	6%(14%)	13%(2%)	11%(20%)	3%(3%)
Tillverkning av trä och varor av trä, kork, rotting o.d. utom möbler	9%(14%)	11%(18%)	100%(100%)	5%(19%)	8%(3%)	11%(19%)	2%(1%)
Pappers- och pappersvarutillverkning	6%(7%)	7%(12%)	100%(100%)	3%(9%)	0%(0%)	9%(16%)	1%(1%)
Grafisk produktion och reproduktion av inspelningar	9%(15%)	14%(20%)	100%(100%)	5%(12%)	9%(2%)	8%(17%)	2%(1%)
Tillverkning av kemikalier och kemiska produkter	8%(11%)	12%(12%)	100%(100%)	3%(9%)	1%(0%)	8%(13%)	2%(2%)
Tillverkning av farmaceutiska basprodukter och läkemedel	6%(14%)	10%(19%)	100%(100%)	2%(5%)	0%(0%)	9%(12%)	2%(2%)
Tillverkning av gummi- och plastvaror	9%(13%)	11%(16%)	100%(100%)	5%(13%)	3%(1%)	10%(19%)	3%(3%)
Tillverkning av andra icke-metalliska mineraliska produkter	11%(10%)	13%(15%)	100%(100%)	5%(18%)	5%(2%)	10%(17%)	3%(1%)
Stål- och metallframställning	7%(6%)	14%(9%)	100%(100%)	3%(9%)	0%(0%)	10%(18%)	2%(1%)
Tillverkning av metallvaror utom maskiner och apparater	11%(14%)	14%(18%)	100%(100%)	5%(15%)	8%(2%)	9%(20%)	3%(2%)
Tillverkning av datorer, elektronikvaror och optik	10%(12%)	13%(19%)	100%(100%)	2%(8%)	2%(0%)	6%(12%)	4%(2%)
Tillverkning av elapparatur	10%(11%)	11%(14%)	100%(100%)	3%(11%)	2%(0%)	9%(18%)	3%(2%)
Tillverkning av övriga maskiner	10%(10%)	13%(14%)	100%(100%)	3%(12%)	2%(1%)	9%(15%)	2%(1%)
Tillverkning av motorfordon, släpfordon och påhängsvagnar	7%(5%)	17%(13%)	100%(100%)	2%(12%)	1%(0%)	10%(17%)	3%(2%)
Tillverkning av andra transportmedel	9%(8%)	11%(14%)	100%(100%)	3%(8%)	3%(1%)	8%(12%)	2%(1%)
Tillverkning av möbler	9%(12%)	10%(18%)	100%(100%)	4%(15%)	7%(3%)	11%(22%)	3%(2%)
Annan tillverkning	11%(14%)	13%(16%)	100%(100%)	4%(9%)	13%(3%)	9%(14%)	3%(2%)
Reparation och installation av maskiner och apparater	14%(14%)	18%(22%)	100%(73%)	5%(9%)	12%(1%)	9%(17%)	2%(1%)
Försörjning av el, gas, värme och kyla	10%(11%)	18%(18%)	98%(82%)	1%(5%)	0%(0%)	7%(10%)	1%(0%)
Avfallshantering; återvinning	15%(35%)	23%(36%)	93%(100%)	6%(10%)	3%(2%)	10%(16%)	2%(1%)
Byggande av hus	8%(8%)	18%(20%)	100%(100%)	5%(29%)	14%(4%)	10%(17%)	4%(1%)
Anläggningsarbeten	12%(16%)	20%(26%)	44%(17%)	8%(14%)	2%(1%)	9%(16%)	1%(1%)
Specialiserad bygg- och anläggningsverksamhet	11%(11%)	21%(24%)	100%(100%)	5%(24%)	22%(9%)	10%(17%)	3%(1%)
Handel samt reparation av motorfordon och motorcyklar	10%(11%)	17%(18%)	100%(100%)	4%(11%)	14%(8%)	8%(13%)	3%(1%)
Parti- och provisionshandel utom med motorfordon	14%(17%)	20%(25%)	100%(100%)	4%(13%)	8%(2%)	7%(12%)	3%(2%)
Detaljhandel utom med motorfordon och motorcyklar	14%(16%)	23%(25%)	100%(100%)	8%(16%)	9%(5%)	10%(16%)	2%(1%)
Landtransport; transport i rörsystem	11%(13%)	22%(27%)	99%(89%)	7%(18%)	13%(9%)	12%(19%)	2%(1%)
Sjötransport	13%(12%)	17%(16%)	96%(99%)	6%(10%)	2%(69%)	26%(13%)	4%(3%)

Lufttransport	12%(11%)	19%(30%)	100%(100%)	3%(9%)	1%(0%)	10%(13%)	4%(4%)
Magasinering och stödtjänster till transport	14%(15%)	18%(21%)	90%(83%)	5%(13%)	3%(1%)	10%(15%)	2%(1%)
Post- och kurirverksamhet	10%(8%)	15%(21%)	100%(4%)	5%(10%)	0%(0%)	11%(18%)	5%(1%)
Hotell- och logiverksamhet	16%(36%)	26%(42%)	100%(92%)	11%(27%)	4%(4%)	9%(12%)	9%(2%)
Restaurang-, catering- och barverksamhet	15%(29%)	29%(44%)	97%(99%)	9%(22%)	13%(6%)	7%(16%)	14%(7%)
Förlagsverksamhet	14%(16%)	22%(24%)	100%(100%)	5%(13%)	5%(0%)	7%(13%)	3%(1%)
Film-, video- och tv-programverksamhet, ljudinspelningar och fonogramutgivning	18%(34%)	27%(44%)	100%(97%)	10%(21%)	19%(4%)	7%(14%)	4%(3%)
Planering och sändning av program	10%(20%)	18%(33%)	100%(100%)	8%(15%)	0%(0%)	9%(13%)	2%(3%)
Telekommunikation	12%(7%)	24%(18%)	99%(34%)	2%(9%)	1%(0%)	7%(13%)	2%(0%)
Dataprogrammering, datakonsultverksamhet od	15%(20%)	24%(29%)	100%(88%)	2%(8%)	13%(1%)	5%(9%)	4%(1%)
Informationstjänster	20%(15%)	27%(22%)	99%(72%)	4%(8%)	7%(0%)	6%(11%)	4%(1%)
Finansiella tjänster utom försäkring och pensionsfondsverksamhet	11%(7%)	19%(25%)	98%(93%)	2%(7%)	1%(0%)	7%(11%)	2%(1%)
Försäkring, återförsäkring och pensionsfondsverksamhet utomobligatorisk socialförsäkring	12%(10%)	19%(23%)	99%(99%)	2%(6%)	0%(0%)	8%(12%)	1%(1%)
Stödtjänster till finansiella tjänster och försäkring	20%(31%)	26%(39%)	100%(100%)	3%(11%)	8%(1%)	6%(10%)	3%(2%)
Fastighetsverksamhet	12%(26%)	17%(32%)	90%(86%)	5%(16%)	7%(3%)	7%(16%)	2%(1%)
Juridisk och ekonomisk konsultverksamhet	13%(13%)	21%(21%)	100%(99%)	3%(9%)	26%(7%)	7%(11%)	2%(1%)
Verksamheter som utövas av huvudkontor; konsulttjänster till företag	21%(30%)	29%(37%)	100%(96%)	5%(13%)	30%(4%)	6%(11%)	5%(2%)
Arkitekt- och teknisk konsultverksamhet; teknisk provning och analys	15%(17%)	24%(27%)	98%(96%)	3%(13%)	20%(4%)	6%(11%)	3%(1%)
Vetenskaplig forskning och utveckling	17%(18%)	21%(24%)	64%(28%)	3%(8%)	2%(0%)	5%(9%)	8%(4%)
Reklam och marknadsundersökning	15%(31%)	24%(39%)	100%(100%)	7%(15%)	15%(4%)	7%(11%)	8%(4%)
Annan verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik	16%(16%)	23%(21%)	97%(100%)	6%(14%)	35%(13%)	8%(14%)	6%(1%)
Veterinärverksamhet	10%(13%)	18%(24%)	85%(66%)	4%(12%)	13%(4%)	12%(17%)	5%(2%)
Uthyrning och leasing	20%(24%)	25%(31%)	100%(100%)	5%(21%)	12%(3%)	8%(14%)	3%(1%)
Arbetsförmedling, bemanning och andra personalrelaterade tjänster	27%(-)	45%(-)	87%(-)	13%(-)	2%(-)	9%(-)	6%(-)
Resebyrå- och researrangörsverksamhet och andra resetjänster och relaterade tjänster	16%(21%)	24%(30%)	97%(96%)	6%(16%)	8%(10%)	8%(12%)	4%(3%)
Säkerhets- och bevakningsverksamhet	15%(13%)	27%(25%)	100%(98%)	8%(22%)	2%(0%)	9%(18%)	1%(1%)
Fastighetsservice samt skötsel och underhåll av grönytor	14%(23%)	21%(34%)	87%(72%)	11%(22%)	8%(3%)	13%(23%)	16%(8%)
Kontorstjänster och andra företagstjänster	18%(30%)	24%(42%)	100%(100%)	7%(15%)	3%(1%)	17%(16%)	3%(5%)
Offentlig förvaltning och försvar; obligatorisk socialförsäkring	11%(13%)	25%(20%)	3%(1%)	4%(9%)	0%(0%)	10%(14%)	1%(1%)
Utbildning	8%(18%)	19%(28%)	17%(31%)	7%(14%)	1%(0%)	12%(14%)	2%(3%)
Hälso- och sjukvård	4%(6%)	14%(18%)	20%(35%)	3%(10%)	4%(1%)	14%(17%)	2%(1%)
Vård och omsorg med boende	6%(12%)	20%(30%)	19%(4%)	8%(21%)	0%(0%)	17%(23%)	2%(2%)
Öppna sociala insatser	9%(9%)	24%(24%)	23%(5%)	10%(18%)	1%(0%)	15%(23%)	3%(2%)
Konstnärlig och kulturell verksamhet samt underhållningsverksamhet	16%(27%)	25%(40%)	93%(78%)	10%(25%)	38%(3%)	8%(14%)	4%(3%)
Biblioteks-, arkiv- och museiverksamhet mm	9%(18%)	14%(24%)	28%(13%)	8%(16%)	0%(0%)	11%(17%)	1%(1%)
Spel- och vadhållningsverksamhet	18%(29%)	25%(33%)	100%(100%)	6%(22%)	5%(3%)	8%(17%)	4%(1%)
Sport-, fritids- och nöjesverksamhet	17%(27%)	22%(31%)	77%(55%)	10%(19%)	4%(1%)	9%(16%)	3%(2%)
Intressebevakning; religiös verksamhet	11%(24%)	16%(33%)	99%(52%)	8%(19%)	0%(2%)	9%(15%)	2%(2%)
Reparation av datorer, hushållsartiklar och personliga artiklar	13%(14%)	18%(19%)	99%(100%)	4%(9%)	36%(19%)	8%(13%)	2%(1%)
Andra konsumenttjänster	13%(19%)	19%(25%)	98%(99%)	5%(11%)	53%(34%)	13%(22%)	5%(2%)

Appendix: Regressioner

Tabell 9 *Logistisk regression använd för att kontrollera för demografiska och utbildningsmässiga effekter på risk för arbetsskadelivränta/aktivitetsersättning. Källa PLACE. * = p<=0,05, ** = p<=0,01, *** = p<=0,001. Källa: PLACE.*

Beroende variabel = förekomst (1 eller 0) av arbetsskadelivränta eller aktivitetsersättning	1993	2008
	Odds (S.E.) signifikans	Odds (S.E.) signifikans
Kvinna (ref. man)	0,77(0,01)***	1,42(0,02)***
Gymnasieutbildning (ref. andra utbildningar)	0,83(0,01)***	2,04(0,02)***
Eftergymnasial utbildning (ref. andra utbildningar)	0,43(0,02)***	0,96(0,02)***
Andra generationens invandrare (ref. övriga)	0,84(0,01)***	0,81(0,02)
Invandrare (ref. övriga)	0,53(0,01)***	1,00(<0,00)***
Ålder	1,12(<0,01)***	0,96(0,00)***
Ålder^2	1,00(<0,01)*	0,54(0,01)***
konstant	0,00(0,10)***	0,00(0,10)***
-2 Log likelihood	423 586	249 584
Nagelkerke R Square	0,13	0,059
n = arbetskraften	5 564 240	5 980 520
n = förekomst av arbetsskadelivränta/aktivitetsersättning	67 427	36 261

Tabell 10 *OLS regression använd för att kontrollera för demografiska och utbildningsmässiga effekter på sjuk och rehabiliteringsersättningens andel av individers årliga inkomst. Källa: PLACE. * = p<=0,05, ** = p<=0,01, *** = p<=0,001.*

Beroende variabel = andel av årlig inkomst som utgörs av sjuk och rehabiliteringsersättning	1993	2008
	B (S.E.) signifikans	B (S.E.) signifikans
Kvinna (ref. man)	0,006(<0,001)***	0,009(<0,001)***
Gymnasieutbildning (ref. andra utbildningar)	-0,004(0,001)***	-0,004(0,001)***
Eftergymnasial utbildning (ref. andra utbildningar)	-0,011(0,001)***	-0,011(0,001)***
Andra generationens invandrare (ref. övriga)	0,003(0,001)***	0,003(0,001)***
Invandrare (ref. övriga)	0,004(0,001)***	0,004(0,001)***
Ålder	0,002(<0,001)***	0,002(<0,001)***
Ålder^2	0,000(<0,001)***	0,000(<0,001)***
konstant	0,016(0,003)***	-0,037(0,002)***
R2	0,01	0,01

ARBETSMILJÖ VERKET

Arbetsmiljöverket
112 79 Stockholm
Besöksadress Lindhagensgatan 133
Telefon 010–730 90 00
Fax 08–730 19 67
E-post: arbetsmiljoverket@av.se
www.av.se

ISSN 1650-3171

This publication can be downloaded from
www.av.se/publikationer/rapporter/

Vår vision: *Alla vill och kan skapa en bra arbetsmiljö*